

דרכי חיים
 חכמה או חסידות
 זמנך לו אל מחור
 ל חסד אמו ואביו
 זה ואלו דהנחת
 : אלא. לשל
 לי כשל לי ואל
 דלכתה לך
 : לי שם
 במקרה
 דקד
 י

4

איצטריך, דאע"ג דהכשר מצוה הוא הכא לא דחי. ומכל מקום בין מורא בין מקדש הכשר מצוה ניהו, הא ביכוס דלאו הכשר מצוה הוא לא דחי, ולא איצטריך עליה למיסרה⁶¹. ונראין דברי רבינו חננאל ז"ל שפירש⁶², דאלאו דמחמר קאי, כלומר לעולם בלאו דמחמר, ודקא קשיא לך ליגמר מהכא דלא דחי, שאני הכא דאין בטולו אלא הכשר מצוה בלבד, ובשעה שמבטל הלאו לא מקיים העשה ממש, וכגון שאמר לו אביו חמר אחר בהמה זו להביא גזולות, או דבר שצריך ליהנות ממנו, ולפיכך כשהוא מחמר אין זה ממשו של כבוד אלא הכשר כבודו, ואעפ"י שאמר לו האב לחמר אחר הבהמה, לפי שאין עיקר כבודו⁶³ אלא במה שיש לו בו הנאה, וכדאמרין בקידושין⁶⁴, איזהו כבוד מאכילו ומשקהו ומלבישו ומגעילו, אבל אמר לו לעשות דבר שאין לו בו הנאה של כלום, אין זה כבוד שנצטוו עליו, וכבוד כזה אין בו עשה של תורה שידחה אפילו לאו גרידא⁶⁵. ומה שאמרו יכול אמר לו אביו הטמא, לא לחנם אמר לו שיטמא, דהא לא צריכא קרא, אלא שאמר לו להביא פירות מבית הקברות וכיוצא

62 כן הקשה הרמב"ן בד"ה מה להנך שכן הכשר מצוה עיי"ש, וכה"ק במאירי. ועיין בתוס' ד"ה שכן, מש"כ בזה. 63 מוכא בתוס' ד"ה שכן, ברמב"ן בריטב"א ובמאירי. 64 בכי"כ: לפי שאין כבודו. 65 לא, ב. 66 דעת רבינו כהרמב"ן, שאם אמר לו לעשות דבר שאין לו הנאה של כלום, אין זה כבוד שאמרה תורה. וכ"כ הריטב"א כאן ובכ"מ לב, א. ומשמע מדברים אלו, שאין כלל מצות כבוד בכה"ג. אולם בביאור הגר"א יור"ד סי' רמ"ק לו בליקוט כתב, שמדברי רבינו כאן, משמע שדוקא לענין דחיית הלאו ל"ה בכיבוד זה מ"ע, אבל כדליכא לאו איכא מצוה לשמוע בקול אביו, והיינו ממש"כ רבינו כאן: וכבוד זה אין בו עשה של תורה שידחה אפילו לאו גרידא. וכ"כ החזו"א נשים סי' קמח, על דברי התוס' בקידושין לב, א ד"ה רב יהודה, והסביר דברי הגר"א, שעיקר העשה הוא בכיבוד של מאכילו ומשקהו, אבל מ"מ הוא חיוב דאורייתא לשמוע בקולו בכל דבר, שהרי רצון התורה בכיבוד אב ומוראו. ועוד כתב שם לענין הנושא אשה שלא לרצון אביו, דהוי בכלל מורא, דאין זה קל מטותר דבריו בהכרעת הדעת בלבד. וכ"כ המקנה קידושין לא, ב דאם מצוה אוחו כדבר שאין לו בו הנאה הוי בכלל מורא. וע"ע דאי הוי בכלל מורא אב, למה לא תדחה מצוה זו את הלאו. וי"ל דקיום מצוות מורא ל"ה בקום ועשה במה שמקיים מה שאביו אומר לו, אלא בשוא"ת כזה שאינו סותר דבריו משום מורא, והא דדחי עשה לל"ת

כזה, וכן אמר לו אל תחזיר כדי שלא יבטל מלהאכילו וכיוצא בזה קאמר, הא לאו הכי אין צריך לומר שלא ישמע לך⁶⁶. והילכך לא גמרינן מלאו דמחמר ללארין בעלמא שלא ידחו, דהתם ליכא אלא הכשר מצוה. וכן נמי במחמר דבנין בית המקדש, שאין בו בנין הבית ממש, אלא שהוא מכשירי הבנין⁶⁷. והיינו דאקשינן לקמן, הכשר מצוה תיפוק לי מהתם דלא דחי.

[ו, ב] לא ר' יוסי היא. והשתא הוה מצי לאקשווי וליגמר מהכא דלא דחי כדלעיל⁶⁸, אלא דעדיפא מינה קאמר ליה⁶⁹, דאי הוה מקשי ליה הכי, הוה מתרץ ליה נמי כדלעיל, שאני הכא דהכשר מצוה הוא, דהבערה נמי אינה גופה של רציחה⁷⁰. ומיהו איכא למידק, היכי הוה ס"ד דמשום דאתי עשה ודחי לא תעשה הוא, והא קימא לך⁷¹ דכי אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה, הני מילי כגון מילה בצרעת וכלאים⁷² בציצית, דבשעה דעבר אלאו מקיים עשה, אבל הכא הא קא מבשל ועבר אלאו קודם למיתת בית דין⁷³. וי"ל דהכא נמי הוה ליה למיפרך הכי, אלא דעדיפא מינה אמר ליה⁷⁴. ויש אומרים⁷⁵, דהכא נמי איכא למימר,

היינו רק כאשר המ"ע היא בקום ועשה ולא בשוא"ת. ועיין בברכת שמואל סי' ג אוח ב, שכתב להסביר דברי רבינו, דכיבוד שאין בו הנאה של כלום אף דהוי ג"כ מצוה דכיבוד, אבל אין זה גוף המצוה באופן שעובר על ביטולו. ועיין עוד בסמ"ך בהערה הבאה. 67 וכ"כ תוס' בקידושין לב, א ד"ה רב יהודה, דאל תחזיר בחנם לא צריך קרא. וכ"כ במאירי עמ' 27, והוסיף: שאם אין כאן אצלו שום צורך אלא דלעבורי לחוד קא מיכין לא איצטריך קרא דהא רשע הוא, ואיקרי כאן נשיא בעמך בעושה מעשה עמך, ועיי"ש בהערות. אבל מדברי רבינו משמע, דבכה"ג ליכא מצוה, וע"ל בהערה הקודמת. והנה רש"י בד"ה היטמא, פירש דאמר לו היטמא בבית הקברות להשיב אבידה, וכבר תמהו האחרונים למה הוצרך לפרש כן, ולכאורה י"ל כמש"כ המאירי הנ"ל דאי לא"ה הוי אינו עושה מעשה עמך. ועיין בערוך לנר שפירש בדעת רש"י, שדעתו כדעת רבינו והרמב"ן. וע"ע (נו), ועיי"ש בתועפות ראם. 68 עיין בקרן אורה מש"כ בזה ובדברי רבינו. 69 בע"א. 70 כ"כ הרמב"ן. 71 וכ"כ המאירי עמ' 29. 72 שבת קלב, ב; ביצה ח, ב. 73 בכי"כ: וסדין בציצית. וכ"ה ברמב"ן. וכ"ה בביצה שם. 74 כה"ק הרמב"ן. וכה"ק הריטב"א והמאירי. 75 וכ"כ הריטב"א והמאירי. 76 הרמב"ן.

כגון שהיו ונותן את פיו וכן ב מיתת בית איפשר שי בזמן, שא זמן אחד, בזמן לירי בציצית, בזמן לחנ

[ז, א] ות לא תבער אינה דוח דהא איפ היכי ילפ הבערה ו או סייף דגלי רח מה לי ח עצמה או לא אתא שכן על אתא, דו תקחנו ל

[ז, ב] ה כל הער בזבחים גמר מיני דאית ליה דאם כן מידי בי

77 וכן נ בשם ר"ח מלים אי ספר חמ השני די רבינו וכ לאחר הו בדפוסים א: דגבי וכ"ה בו לפי.

חידושי הרשב"א - קמ"ו

ענין ענין ענין

אין מחירין חלל מדעתם ורלונו דוקא, דהיינו שיעות ר"י ור"ח, לא חיקי קשייתו על הוכחת ר"י ור"ח כלל, דמה שהקשה מהר"ק על הוכחתם מהא דלא התירו הנשיאים את נדרם, דדילמא משום שאסור להסיר בלא מדעת הבבוענים, והקשה מהר"ק דדלמא הוכחת ר' יהודה היא מהא דלא הרגו הנשיאים את הפעילות והעם שלא נשבעו בפניהם, הנה לפע"ד לק"מ, דהיאך יוכלו להרוג העם מהארכובה שייצרותם ה"ל בלא התרה ופאלת חכם, וכיון דאם ישאלו על שבועתם לא בני בלא"ה דלא יותר גם שבועתם שנשבעו למקלח הבבוענים השלושים האלו שנשבעו בפניהם כיון דע"י ההתרה יתירו גם השבועה שנשבעו להם, ואף ע"פ דאין דעתם כלל לבטל השבועה נגדם, מ"מ נוק ההתרה מן החכם אסור שלא מדעתם, וזה ברור ואמת לפענ"ד, ודאודא לה הוכחת מהר"ק לפ"ו, מיהו איכני כדאי לפלוג על המהר"ק ז"ל בפטר דמ"מ מהסבר טעמיה, אע"פ שאין ראיות מכרעת, [אבל לפרש דעטם מפני הבטחה אולי יש להגות הוכחתו דמהר"ק, חבל עדיין ל"ע]. ונמאל דבגד"ד אין שום זד היתר אליבא דר"ע, כ"א לפול ברברכתא, דכמה גאוניס טובים דאפילו לדבר מלואה א"מ שלא בפניו כ"א מדעתו, ואלם לכמה גאוניס אפי' שלא מדעתו מחירין בפניו, ולכמה גאוניס אפילו ע"י הודעה שרי, וקשה מאוד לסמוך להכניס ענינו במחלוקת, דאפי' הו' שלשה טובי העיר מוהלין להש"ך הח"כ, מ"מ קשה מאוד להתיר בלא דעת כל העיר, באשר הח"כ היה לטובת כלל העיר כדמוכח ממשיכות הרשב"א שהביא ב"י סימן רכ"ח (דף קל"ד ע"א ברפוס סלאוויטא):

וגם נוק הענין של דבר מלואה מה הוא שייך בנידון דין, נ"כ לא ברירא לי כ"כ, דאולי בהמשך הזמן תחכה האשה ללכת אחריו וכמש"ל בראש ההשוכה יעו"ש, ואולם אם יקיים הש"ך השבועה ויבא למושיק להשפיל שם וישיבה שם עד בוש, ועכ"ז תסרב האשה זמן זמנים הרבה מללכה אחריו, אזי הדעה נוטה שיש לסמוך על הפוסקים דמ"ל לדבר מלואה מחירין גדול השלום ובפרט בח"כ דאין חומר הפ"כ כמו שבועה כדאיסתא בח"מ (סימן פ"ו) עיי"ש בש"ך ס"ק פ' ופט"ו ואר"ם שם ורוק:

הנה ינעמי מאל למלוא היתר ברור מיד להטיר שלא מדעתם ע"י הודעה שזיריע לכל בני העיר בהכרזה שחומר הפ"כ עפ"י כ"ד משום דאשמו לא רתה ללכת אחריו והיפה מריבה גדולה ביניהם ע"י והיו דבר מלואה גדולה, אבל לא מלאמי בעיני דבר ברור שיהיה בידי להכריע, ומי יוכל להכניס ראש בין ההרים במקום עונש גדול וכמעשה שהיה לדקדקו וסגהדרין, ולכן יודי מי שלנו שלא בדבר ואין לנו נוקפו כו'. ואני לא תבטח כ"א לטורר המעטין:

דברי יודיו ושאר
אחר ימים שכתבתי כ"ז דלעיל, מלאמי בחשיבות הרשב"א הקטנה (בסימן רנ"ה) מקלח דברים שכתבנו. אבל תמיה גדולה על דבריו ז"ל ולא זכיתי להבינם, זה לטוט שם, ועוד שקרוב אני לומר כו' דלא בעי חרטה דמשקרא אלא כנדר שטיקרו מחמת ענינו כנודרי מן היין שרואה לגדור ענינו ממנו וכיוצא בזה כו'. והרואה כהא של משה ושל דקדקו ונדרה של אלמנה דכש"ל הקב"ה

למשה במדיו נדרה לך וכתר במדיו חיה פחה היה לו כנדר שנדר ליתרו, דהא משמע דמשה ב' נדרים נדר אחד ליתרו שלא ילא במדיו כדי שיהיו לו לטורר, ואותו הוא שאמר לו הקב"ה שיך ויטיר וממנו למד וכו' ר' אליעזר, דמודר הנאה מחבירו אין מחירין לו אלא בפניו. ועוד נדר נדר אחר שלא ירד למצרים, מפני שאנשים רעים שם, כנודר שלא יכנס כביח זה שנחש בחובו, ועל זה הוא שמלנו פחה כי מחו כל האנשים, וכנדר זה לא נדר ליתרו דלמה ליתרו להדירו כך, וכנדר שנדר ליתרו חיה פחה מלאו בו דמיחה האנשים אין זה פחה לגדורו של יטרו, ואי משום לירד למצרים כנבואה נולד הוא ואי משום חרטה עיי"ש שהאר"ק. והנה דברי הרשב"א אנה לן חדא ואקשי לן חדא, כי הסברא שנשבע משה ב' שבועות מנבואר בדבריו, אבל לפי דבריו מוכח דגם השבועה שנשבע ליתרו היה לך היתר חכם, וזה נראה תמוה מודרי המדרש שכתבנו לעיל שכתירוס מוכח דשבועה זו לא היה לך היתר חכם: **ועוד** היה נראה לי לתרש דבר בדין אין מחירין שלא בפניו, דדוקא ע"י חרטה אסור, מפני שהחרטה גופא שמתחרט על השבועה שהוא למועלה חכירו אסור, ואיך רשוח לחכם להחיר, משא"כ ע"י פחה דהוי כנדר טעות אין חרטתו איסור כלל, דהא כל מקח קנין שנטשה בטעות חזר, אלא גבי מקח לא שייך לטעות טעיה ע"י דאדעתא דהכי לא קניתי כדאיסתא בכחכות (דף מ"ו פ"ב) בתום שם ודוק. מיהו יש לרעות טור, ועדיין לא קבעתי בה מסמרות:

סימן ט

בענין כיבוד אב

אבהורשי פרש"א בינמוח, כסוניא דעליה, הוכיח כלל נכו במלות כיבוד אב, דלא שייך כ"א בכיבוד שמאכיל ומסקו ומלבישו, כמו שמבואר בחסכת קרושין, והוא כדבר שיש לאביו ולאמו הנאה מהם, וכן פירש הא דאם אמר לו אביו היטמה ואני תחור, אבל אם אביו ואמו מלוויס עליו לפשות בדבר שאין להם הנאה וכבוד לא שייך המלואה מלרורייתא, ואין בו עשה של תורה שידעה אפילו לאו גרידא, ובזה פירש הגמ' שכן הכשר מלואה עיי"ש ביטב, וזכור מאל כלל זה כי דבר גדול הוא (א) **אבר** באמת זה תמיה גדולה בעיני דהא ודאי אין סברא כלל, שיא מותר לעבור על אזהרת אביו, אע"פ שאין לאב הנאה בזה, דהא יותר קשה להאב הנלע, שאין הבן חושש לאזהרתו ומקניטו ממה שמונע מלהאכילו ולהשקותו, דכיון דהאב מקפיד על אזהרתו לקיימה, או שלא לעבור בשא"מ, הוא ממש עיקר כיבוד אב, דבזה ענינו הוא עונג והנאה לאב, אשר נעשה רטוט ע"י הבן שלו:

אמנם כונת הרשב"א י"ל כך. דהנה היה קשיא לי מכבר בימי חרפי. למה חילעטריך קרא שלא ידחה מלוא כבוד אב את השנתה או השנת אבירה או עומאח בה"ק, הא בלא"ה, כיון דאם אמר

7

אמר שארי כו' ל' א"ס' אינם צעניו המחזו שייך כו' ל' שהבי וזכור עלמו עדיין חל ה

ועו

דכיוו חיהא להקני חמכ שחן ליסת גורם המ"י על ו תורה תחיו האב וכיוצא ליתא צעיו דגדו ולא שחיו שאין ע"פ חמיו מלש כיון שייך דברי המ"י

והו

לרבו סס המה המה כנוז לוו כבו עדין דהא דבר מ' וכן זן

הרג"ל ר' אליהו ראזר צ"ל
אל"ז ולי"א דק"ק קאול"י
דמוציא תרומה אפסנת תורה

קודם לכבוד המלך לא יעשה מלוח המלך לעולם, כי ח"ת מלוחו כל היום והלילה, ומדאורייתא נק"ט של שחרים וערבים לא ילא, והא במלך מוילא למלחמת הרשות ע"פ סנהדרין, כש"כ במלחמת מלוא שהלך עמשה להועיל את ישראל, ולא מענה אס קטל אחר משיח מעלמא כדאיתא ס"פ שבעות העדות וגם לא שייך לומר האיל דאם רלה המלך למחול יוכל למחול על כבודו, לכן לא דמי אפילו מלוא קלה, דהא באמת אין כבודו מחול:

והנה אף שדברי אלה כנוגת הרשב"א הוא כפסוק ופרה לכל מבין מדעתו, ומוכרחים הם מלך הסבא, מ"מ מדברי מהרי"ק (סימן קס"ו), והובא בש"ע י"ד (סימן רמ"ב) שכחם וכן אה האב מוחה בכן ליא איה אשה שיחפון בה הבן, אינו נריך לשמוע אל האב. משמע מדבריו בפירוש, שאין פ"ע דיכבוד אב, כ"א באכילה וסחיה ולרחו וכו' מה דשיך האב בנויה ע"ס. אלא דנריך לומר דגם מהרי"ק לא סמך עלמו בזה, רק על מש"כ בתחלה דהוי ק"ו מהא דחמרו חכמים אף בממונא, דאינו משל הבן רק משל האב, כש"כ בלעזא דגופא, ולזה בא להוסיף, דאף למ"ד דס"ל משל הבן, היינו רק במה דשיך בנויה לכבוד באכילה וסחיה וכו' ולזה מחויב הבן לבזוז ממונו, אבל לא במה דאינו שייך להאב דנהי דמחויב לקיים פקודת אביו ולא יע בור, אמנם מ"מ אינו מחויב לבזוז ממונו, דהא גם בטלם הכבוד אב של הכרמי זרכיו, פליגי אמוראי אס משל האב דוקא:

והנה נסתפקתי, אס שרי לכן לבלבט חשוב אסר ילבש בו אביו במושב זקנים, או ביום מועד; בשביל חשיבותו, לכאורה משמע כיון דהוקש יראתו ליראת המקום, כש"כ דלא גרע מיראת מלך ב"ד, דאסור להשתמש בשרכיו, וכש"כ במלבושו החשוב, ומסתברא דהא ק"ו הוא, מהא דאינו עומד במקומו ולה יושב במקומו, שלא ירמה כבודו לכבוד האב, כש"כ שלא ילבש מלבושו של אב דנקרא משתמש בכבודו, כי הא דר"י קרא למאני' מכבודתא, ומקרא מלא הוא דמלבושים נקרא כבוד:

סימן מא

בג"ה יום עש"ק ב"ח חב"ו שנת תר"ח מה ק"ק קאליש.

החיים והשלום. לכבוד ידירי דרב הסאה"ג חר"ף ובקי השגן הפפורם בתורה וביראה סוה"ר אברהם נ"י האבר"ק בריסק:

גידון שאלת מעלתו, באמת אשר לגודל מיושיו וחולשם בריאותו לא יוכלתי לעמוד במקום שנעלי חסובה טמרים, ועטר גדול אלגי שאי אפשר לי לתלותו רגון יראי ה' השוללים כהונן, אכן סהדי במדומים, אשר בלתי אפשרי כלל, לאיש חלוט כמוני להשיבו, כי הלואי שאוכל לנאח ידי חובט עירי, העמוסה עלי בכל העינים אשר קטן כחי מהכיל, וכ"כ סדר הכתיבה קשה וטורח עלי, אשר מה שאוכל לדבר בפה בחלי שעה, אחמהמה בכחיכתי חלי יום. לואת נדרתי בעדי מלכשיב. והשנית, כי נדר גדול אלגי מיום עמדי על דעתי שלא להכניס ענמי בשום מחלוקה, גדולה או קטנה. וידעתי נהמנה, אשר ע"י תשובתי, אהן חרב פיפוח למהר שלל חס יבזו למאן דסיי ליה. ע"כ אני מונע עלי, אכן הפעם הוא לא אשיב אה פני מעב"ח מלהשיבו על דבריו בקלרה עכ"פ. ואני סומך לקגר בדברי מע"ל. על בטחוני שיש חתם יוד העתק מאגרתו כדאי:

עיד השאלה אשר נק"ק וראלנאוועק נמיסדה חנרה מקרא זה כבר, ואחיה שנים הגיד להם הרב האב"ד בשכר, ואח"כ החחיל להגיד להם אחד מבני החבורה בחנם, והוא מגיד עד הנה זה יותר משנה וחצי, ועפה זעק הרב ככוכיא על בני החברה, וכיוסר על הרב המגיד, וטוען מה שפסק או מלהגיד להם, היה מחמם כי לא היו נוחים לו שכרו, והיה הרב המגיד מטעה ומפחה אותו לכל יגיד כדי שיע"י יתנו לו שכרו ושמע אליו, ומיד בשנת שאל"ו החחיל המגיד הלו להגיד לפניהם בלתי רשות, ועוד טוען הרב אב"ד, כי המגיד הוא מלמדו, ואסור לו לקבוע מדרש בלא רשות, כמבואר ביו"ד (סימן רמ"ב). זה סורף שאלתו בקלרה. והנה

אמר האב לא בעינא וימחול ויאמר איני נריך עוד לגזלות או שארי כיבודים, ורשות לך להשיב אבירה, או שלא לחלל השבת לא הו לעשה דכ"א כלל, וא"כ הו לא אפשר לדחות מ"ע או ל"ת אפי' אס לא מחל האב וכדאמרינן כה"ג בכחובות (דף מ' ע"ב), נבי אינס, רגין עשה ולו חסיה לאשה דוחה ל"ה מאס דאי אחרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל ולא דמי למילה בלרעה, [אמר בן המחבר, וכן הרגישו בזה בתוספות ישנים שם ע"ג] ומלתי, דלה שייך לומר הו אחרה לא בעינא, רק גבי אונס ונוספה דאם מחלה הו ליתא לעשה כלל, ולא תוכל לחזור בה עוד, ואף על פי שהנחתי ראיא מירושלמי כחובות שהביא הר"ן שם, דבורת ומוחה ובורת. מ"מ שייך להסתכל המ"ע שאתמר לא בעינא ומתקדם עלמא לאחר, משא"כ כיבוד אב אע"פ שמוחל, לא בטל המ"ע טדיין, דכל שעה יכול לחזור ולהפיק על כבודו, לכן אס לא מחל חל המ"ע דכ"א לדחות ה"לס לולא דגלגה תורה קרא שאינו דוחה משום דכולס חייבים בכבודו:

ועתה

כל לפרש זה כונן הרשב"א ז"ל, ד"ל דקשיא ליה להרשב"א ז"ל כקושייתו הנ"ל דהאף ה"א, דמלוח טפס דכיבוד ידחה ל"ת, הא אס ימחול על כבודו ויאמר לא בעינא מי איהא לעשה כלל, ולזה פירש, דנהי דוראי מ"ע על הבן שלא להקניט את אביו ומחויב לקיים ככל אשר טוהו ולעשות רגון אביו, אמנם אין במ"ע זו הכח לדחות שום ל"ת, דהא אס יאמר האב, שאין מקפיד עוד על קיום גורטו, ומפן יוחר דביטול גורחו אוב ליתא לעשה דכיבוד אב בזה, לכן אף אס נזר האב ולא יעל גורחו, ח"ל לדחות ל"ת, דהא לא דמי למילה בלרעה, שחל חיוב המ"ע ממילא, רק כיבוד האב להאכילו ולהקטיו וכו' שחל החובה על הבן, גם בלא הקפדת האב, דהו הו עיקר הכיבוד שטחה טורה, והולרנה להזכיר שלא ידחה שבת או שארי ל"ת כמו אל חמור, או לכהן היעמא בכה"ק, והיינו רק במה דגם כלל לוי האב הו חובה עליה, כיון מה דנריך האב להכילה וסחיה לרחו וכיונא בו, דככה"ג לא שייך לומר, דכיון דאם אמר האב לא בעינא ליתא לעשה כלל, לא דמי ל"ת, דהא אס יאמר האב להבן לא בעינא שום כיבוד מתן לא יתקיים המ"ע דכיבוד אב, ואנן אמרינן דגדול כח כיבוד אב לדחות עשה ול"ת, היינו לקיים המלוח דוקא, ולא שיפקור האב המלוה דכבוד מבט, דהא זה עלמו עיקר כיבוד שחייבה תורה לבן להאכילו ולהקטיו ולהכניסו וכו'. משא"כ במה שאין שייך להאב בעיקר הכבוד, כ"א שחב מקפיד ומוחירו, אף ע"פ דודאי זאת הוא עלמו בכלל כ"א, שלא להקניט האב ס"ו. אמנם בזה שייך לומר, אלו יאמר האב לבטל דבריו ולא יקפיד עוד מלבושו, ואדרבה יתן לו רשות, או לא יהיה שום ריח מ"ע בזה, כיון דלה היה הכיבוד אב, רק ע"י הקפדת אב ורגונו, לכן לא שייך לומר, דיהיה ה"א שידחה ל"ת כלל, אבל כיבוד דמחשה דברים הוא מ"ע מלכד קפידת האב, ואם ימחול האב לא יקיים המ"ע כלל, לכן בזה לא שייך לומר אלו יאמר האב לבטל דבריו ושפיר אחי עשה דכ"א ודוחה ל"ת:

והנה אחרי כסבי זאת מלאתי בטורי אבן סוף מנילה (דף כ"ט ע"א), שהקשה על הא דאמרינן נבי עמשה, ראשכחינהו לרבנן דפתחו להו במסכתא [כמו דאמרינן סנהדרין דף מ"ט] דמוכה שם ותלמוד תורה חמור מ"בוד המלך, וכיון שכן כ"ש להולאת מה דעדיפא מס"ס, דעדיפא מכבוד המלך, והא אמרינן מעבידין המת מלפני הכלה וזה מה מלפני מלך ישראל וכו'. וסידן דודאי כבוד המלך גדול מהני, מיהו ה"ח בכבוד הבא מאליו שלא מחמה לוי המלך, אבל אס מלוח איזה דבר מעלמו, אע"ג דזה בכלל כבודו שלא להמרות את פיו, והממרה פיו חייב מ מה, אפי"ה ח"ת עדיף והיינו טעמא משום דכבוד הבא מאליו, כיון דליהא במחילה דהא קו"ל מלך שמתל על כבודו א"כ מחול, אליס מכל הני, אבל דבר לוי המלך, אע"ג דזה בכלל כבודו, מ"מ כיון שכירו לבטל לווי, לא אליס כ"כ, ע"ש היטב. ומוס ראיס כבודה לדברי:

מיהו דברי הגמרא בסנהדרין לריך לי עינן סוכא, כי כל מלוח שה"א לעשות ע"י אמרים קודם לח"ת, כדאיתא במ"ק, וכן גבי כבוד אב במלוח שאפשר ע"י אמרים דוקא, או אומר איסי בן יהודה מינח אני את המלוח לעסוק בכבוד אב, ואם יהיה ש"ת

ד) ועיקר כיבוד אב ואם לעשות להם נחת רוח בין בדברים בין במעשה. והמצערם בדברים גדול עונו

נחת רוח ובירושלמי איתא דאימיה דר' ישמעאל כל שעחא כשמע ר' ישמעאל שהיתה עושה כך ה' מסרב בדבר, עד שכאח לפני חכמים והיתה קובלת על ר' בנה שלא היו מקיים מצות כיבוד, ונבהלו חכמים דבר ושאלו לר' וסיפר להם המעשה. וצו לו שינחמה לעשות רצונה ובענין זה היא כיבוד (חוס' קידושין ל"א ע"ב).

ומהיכן היתה צת לאברהם, הן דכתיב וה' ברך את אברהם בכל וכתיב כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, ההיא ברכה היתה צמו או לא היתה אלא אמו, הן צמו היתה. משל למלך שהי' לו עבד שלם חמים לפניו ונסקה כמה נסיונות ועמד בכולן, אמר המלך מה אתן לעבד זה או מה אעשה לו אלא אנוני לאחי הגדול ליעזו ולשמרו ולכבדו, חזר העבד עם אחיו הגדול ולמד מדותיו ואהבו האה וקראו אוהבו דכתיב ורע אברהם אוהבי אמר מה אתן לו מה אעשה לו הנה כלי נאה עשימי ובו מרגלות נאות אין כמותן והם סגולת מלכים אחננה לו ויזכה במקומי הה"ד וה' ברך את אברהם בכל, ע"כ. וסיים הרמב"ן ז"ל, ואם חבין מה שכתבנו וחשכיל דברים רבים סתומים בחורה ומקרא ואולי ידע זה המתהדר בסודותיו חאלמנה שפתיו מהלעיג על דברי רבותינו, ולכך כתבתי זה לסכור פי הדוברים על הנדקים עתק, עכל"ק. והנה הם דברים נפלאים לא שמעתן און ואין לנו בינה להבין בהם, אבל מבואר מיהו לדין דהמדה של צכל הוא מדת כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וזו היתה מדת אחיו הגדול ואחות והאם והוא רחום יכפר עון. וז"ש רבינו דע שהעולם כולו נברא לכבוד השי"ת שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו' והרונה לכבד השי"ת יכבד את אביו ואמו, אמרו רבותינו ז"ל בזמן שמכבד אדם אביו ואמו אומר הקב"ה מעלה אני עליכם כאילו דרתי ביניכם וכבודני וזה אחננה לו ויזכה במקומי והבין כי הוא עמוק וכמוס.

רד) ומ"ש ועיקר כיבוד אב ואם עשות להם נחת רוח וכו', קידושין ל"א ע"ב ר' טרפון הו"ל אמא דכל אימת דהות בעי למיסק לפוריא גחין וסליק לה וכל אימת דהות נחית נחת עליה. ובירושלמי יש, פעם אחת אמיה דר"ט אבדה פזומקי דידה בחזרה ויאלתה ממטחה לבקשו ושם ר"ט ידו תחת רגליה על הקרקע שלא תטנף רגליה והיתה דורסת על ידיו, (חוס') רב יוסף כי הוה שמע קול כרעיה דאמיה אמר איקום מקמי שכינה דאמיה, עו"ש בעי מיניה מרב עולא עד היכן כיבוד אב ואם ח"ל לאו וראו מה עשה עו"כ אחד באשקלון ודמה בן נמינה שמי, פעם אחת בקשו

פסיוני, פי' עוף חשוב ושמן והיינו מין שליו שיש במדבר, וטורדו מן העולם שנענש עליו שמראה לו צרות עין על סעודתו. ובירושלמי (פאה פ"א) גרסינן מעשה באחד

מנשוא, שכך אמרו חז"ל (קידו מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מ שמתחינו ברחיים ומביאו לח

חכמים פרקמטיא בששים רבוא והי' המפתח מונח תחת מרי ליערו וכו' ע"ש. ומני חנא קמי' דרב נחמן בזמן שאדם מצער או הקב"ה יפה עשימי שלא דרתי ביניהם שאלמלא דרתי ביניהם לי כבודם כבודם מחול, ומיהו דוקא על כבודם יכולים למחול ולא נ והמצערם בדברים, ועיין יו"ד סי' ר"מ.

והא לך מש"כ בספרי סמ"ה מצוה ל"ג. משרשי המצוה ש טובה למי שעשה עמו טובה ולא יהי' נבל ומחנכר וכפוי טובה כי ומאוסה לפני חלקים ואנשים, וכ"ש אביו ואמו שהם סיבת ה והרעיבו עצמם והאכילוהו וילכו ערומים ויכסוהו ויגיעו צו כמה וכשיקבל מדה זאת נפשו יעלה ממנה להכיר טובת הא-ל ב"ה ש אבותיו עד אדם הראשון, וברא כל העולם וסיפק לו לרכיו כל יו ומושכלת, כי שלשה שותפין באדם, והקב"ה נותן צו הנפש וי כפרד אין הבין. וכן השוה כבוד אב ואם לכבוד המקום ב"י המקום לכבוד אב ואם. וכשיכיר זה יעריך במחשבתו כמה נ השי"ת. (ועיין קידושין ל"א, רמב"ם פ"ו מהל' ממרים, סהמ עשין קי"ב, סמ"ק סי' נ', מ"ש שער ל"ו, יראים נ"ו, יו"ד נ קיום המצוה מאכילו ומשקהו מנעילו סכו מכניסו ומוליא ממרים ה"ג, יו"ד סי' ר"מ סע' ד'), ואם יש ממון לאביו אי משלו, רק להבטל ממלאכתו משום כבודו. אין לו לאביו חייב לזו לשכור את עצמו בשבילו (רמב"ם שם, יו"ד שם סע' ה') ומפרס אח"כ לחזור על הפתחים (חינוך). אחיהו מורא, לא יעמוד במק לא יסתור דבריו ולא יכריע דבריו (רמב"ם שם, יו"ד שם ס"ב). מותו (רמב"ם שם ה"ה, יו"ד שם סע' ט'). אביו רונה לעבור ע

ספר אגרות הגבולות

לרכינו יונה זצ"ל

ד"ר פנחס בן יהושע גבולות
גר"ל ר' מנשה קליין זצ"ל

(11)

לכאורה דאינו מחוייב בכיבוד אב לאחר מותו. ולזה צ"ל לחלק דענין שהוא כבוד וגדולה בעצמותו כמו לומר אבא מארי, דבזה מגביה כבוד אביו, והו שייך גם לאחר מיתתו. אבל כיבוד לעשות נחת רוח לאביו כעין מאכילו ומשקחו למנוע צערות אביו, ומכלל הזה לכבוד אשת אביו ואחיו הגדול, שהוא ענין נחת רוח לאביו ומניעת צערו ממנו, בזה יש לומר דלא שייך לאחר מיתת דלא אכפת להו בזה.

→ **ומעתה** לענין קיום צוואת אביו, י"ל דגוף ענין השמעת קול אביו ואמו הוא כמו נחת רוח שזהו נחת רוח להם שיקיים רצונם, ובהיפוך צער להם. ולזה יש לדון דלא שייך לאחר מותם, אף דהמשמעות דברי הש"ע (סי' ר"ג ס"ט) דמחוייב לעשות צוואתו לאחר מותו. גם מדברי הב"י (סי' שע"ו הנ"ל) משמע כן להדיא. וע"כ דגם זה ענין כיבוד שנוהר בדבריהם. ואפשר דהוא בכלל מורא, שצריך לירא שלא לעבור על צוואתו, וזהו שייך גם אחר מיתתו. וההיא דהט"ו שם (סי' ג') דאינו סותר דבריו הוא רק בפניו, קיום צוואתו שאני דאינו בכלל סותר דבריו, דפירושו שאינו סותר לומר אין הדבר כן ואין הלכה כן, דזה ליכא גנאי רק בפניו, אבל שלא לעבור על צוואתו הוא ענין אחר, ושייך בכל ענין אף שלא בפניו, וי"ל דה"ה לאחר מיתתו. **ל** ולדברינו ההיא דפרק מי שהי' נשוי כתובות (דף צ"א ע"ב) מצוה על היתומים לפרוע חובת אביהן דהוא מדין כיבוד אב אף דלא צוה כן בפירושו. צ"ל דהוא ג"כ ענין כבוד וגדולה דחושש לכבודו שיופרע חובותיו, ועדיף מההיא דכיבוד אשת אביו ואחיו הגדול. ועי' פרק הכותב (כתובות פו, א תוס' ד"ה פריעת בע"ה וכו') ודוק. **ומעתה** נ"ל לדינא במצוה לבניו דרך צוואה ליתן ממון ירושתם לפלוני כך וכך, דצריכים לקיים מדין כיבוד אב, ומה דשקלו וטרו הפוסקים בדין מצוה לקיים דברי המת, דהוא רק במשליש מתחילה לכך, היינו בלשון תנו דהוי רק לשון מתנה. גם נ"מ במצוה לאתד משאר יורשיו דלא שייך דין כבוד אב, גם במצוה לבניו נ"מ,

[אב"ה כעין זה כ' אבא מארי מ"ו נ"י במ"ש המג"א (סי' תרל"ט) בשם מהר"ש יונה, מי שאינו יכול לבא לסוכה כי אם ע"י שיעבור בנהר ע"י ספינה, אסור לעבור, ואם עבר בדיעבד במקום מצוה ואונס בשעת הרחק יש לסמוך על הרשב"א. וכתב המג"א וצ"ע דהא אינו מחוייב לילך לסוכת חבירו. וראיתי בספר שיצא מקרוב ס' מחצית השקל, דכוונת הר"ש יונה דיש לסמוך על הפוסקים המתירים ולא מקרי עבד איסורא, ולכן רשאי לברך על הסוכה, דלהאוסרים אין לברך על הסוכה דאין זה מברך אלא מנאץ, ע"ז הקשה המג"א איך יכרך הא הפטור ועושה מקרי הדיוט, וכיון דאינו מחוייב לילך לסוכת חבירו לברך דלא הטריחהו, ואין לך טורח גדול מזה שצריך לעבור בספינה ע"ש. וע"ז כ' אדוני אמ"ו נ"י דאין זה דומה לפטור ועושה, דזהו שייך רק ביושב בשעת ירדת הגשם, דבאותה שעה הוא פטור משיבת הסוכה, משא"כ בזה דלא הי' מוטל עליו הטורח לעבור בספינה, אבל אחרי שכבר עבר, אח"כ כשהוא שם במקום הסוכה ואין לו טרחה, מחוייב הוא לישוב בסוכה ומצוה קעביד ושפיר מברך. גם במה שכתב המחצית השקל הנ"ל דלהפוסקים דעביד איסורא אינו מברך, לא מסתבר דהא אין העבירה בגוף הסוכה אלא דמקודם כשעבר בספינה, ואין זה שייך להסוכה. ושאני מההיא דסי' תרמ"ט דהתם העבירה בגוף המצוה דהלולב שבידו בא לו בגזילה וקנהו ע"י הגזילה, ע"כ.]

והנה בגוף הדין אם צוואתו אמו או אביו לעשות דבר אחרי מותו, אם צריך לקיים הצוואה מדין כיבוד, דבר זה צריך עיון לדינא. דמצוה בברייתא פ"ק דקדושין (לא, א) מכבדו בחייו ומכבדו במותו וכו'. ומצוה ג"כ להיפוך בפ' י"ב דכתובות (דף ק"ג, א) דאינו מחוייב בכבוד אחיו הגדול אחר מיתת אביו, אף דכיבוד אשת אביו ואחיו הגדול הוא מדין כיבוד אב כמ"ש הרמב"ן שם, לפי שגנאי להם שיתכזו לתולדותם, והם מצטערים בזה הרבה, ומנהג כל האנשים ליסר ביניהם לנהוג כבוד בגדוליהם עיי"ש. מזה משמע

כך היה מצותו בכך, דרוצה לתת המעות במתנה לאביו, הלוא ע"ז גופא המצוה לשמוע לקול אמו שצוהה לו שלא לתת מעותיו במתנה, והוי ממש כמו שאמו צוהה לו שלא לעשות איהו דבר של רשות שמחוייב לשמוע בקולה, וה"נ כן הוא, דהא אין מצוה להוציא ממנו על צוואת אביו. ולא עוד דהא עיקר המצוה הוא לשמוע בקול אביו משום שלא יהיה בוין ככבודו שאינו חושש לדבריו, והא מה שאינו עושה צוואתו להפסיד ממנו אין בזה בויון כלל, כיון דהתורה לא חייבתו בכך. ומה שאינו שומע לקול אמו ונותן מעותיו במתנה הוי בויון ממש כנגד כיבוד אמו, דהא אין סברא לומר שכיון שאינו מקפיד על ממנו יהיה המצוה לשמוע בקול אביו כמו שארי כיבוד אב דהא לא חייבתו תורה כלל לכבוד אביו משלו כי אם משל אב.

יוצא אלעזר מ"ה חכונ המאור
הרב דניאל קיסין נאצ חכונ המאור

פשיטא וכו' וכן יש בכל ספרי האלפס פשיטא וכו' אבל לפי רש"י לא גרסי' פשיטא אלא פסולת מרובה על האוכל מי איכא למאן דאמר כו' ובגמרא ישנה אשר לפני לא גרסינן בה פשיטא, אבל מה שכתבת דאין להקשות מאי קא פריך פשיטא תאמר דאיצטריך לאשמועינן דנטול את האוכל כו' משום דאם כן לא הוי למימר רק נטול את האוכל ותו לא כו' לפי ענ"ד טרחת ללא צורך דפשיטא שלשיטת רב אלפס ורבינו משה דפריך אעיקר מילתא דרבך שמעון בן גמליאל דקאמר כמה דברים אמורים באוכל מרובה כו' כי היכי דלא נטעה להעמיד פלוגתיהו דבית הלל ובית שמאי בפסולת מרובה כולי, ועל זה קא פריך פשיטא דאין לטעות להעמיד מחלוקת בפסולת מרובה רבהא לא הוי קאמרי בית הלל בורר כדרכו כו' דמשמע פסולת מתוך אוכל דבפסולת מרובה ליכא למאן דאמר שיהא נוטל את הפסולת ולא הוה שרו בית הלל והיינו דקאמר מי איכא למאן דאמר.

(ו) וְאִשׁוּר הַקְּשִׁית עַל מַה שֶׁכָּתַב בְּפ' חֲמִשִּׁי⁶ גְּבִי הוֹלַכְתָּ שׁוֹלֵם דְּבִרְשׁוֹת הַיַּחֲדִיד מוֹתֵר וְאֵע"ג דְּכָל מְקוֹם שֶׁאִסְרוּ חֲכָמִים וְכוּ' הֵכָּא מוֹתֵר מִשׁוּם שִׁמְחַת יוֹם טוֹב וְאִלּוּ בְּפֶרֶק קָמָא (ש"ס ט, א) מִשְׁמַע דְּלֹרֵב לִיכָא לְפִלּוּגִי בֵּין רִשׁוֹת הַרְבִּים לְרִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד מִדְּפִרְיָךְ עֲלֵיהּ דְּרַב חֲנַן מֵרַב דְּאֹמַר כָּל מְקוֹם וְכוּ' וְהוֹצֵרֶךְ לְשִׁנּוּי תְּנָאֵי הֵיא וְכוּ', וְדָאֵי כִי יַפֵּה הַקְּשִׁתָּ כִי דְבַר תִּימָא הוּא.

ומכל מקום נראה לע"ד דרבינו משה ס"ל דיש להשוות לישנא בתרא דרב חנן דקיימא לן כוותי' ורב דאומר כל מקום וכו' דהא כוותיה דרב קיימא לן כדפסק רב אלפס מההיא דפרק קמא דעבודה זרה (יב, א), ומשום כן פירש רבינו משה דאע"ג דקיימא לן כלישנא בתרא וא"כ מותר ברשות היחיד וברשות הרבים אסור אפילו הכי לא תקשה אדרב דמשום שלא ימנע משמחת יום טוב התירו, והא דפריך התם לרב חנן מדרב ולא משני דשאני הכא משום שמחת יום טוב כו' דוודאי הדיא פירכא דפריך התם קיימא אמאי דס"ד דבית שמאי לקולא גבי ההיא (ביצה ב, א) דהשוחט חיה ועוף ביום טוב אלמא דגבי שמחת יום טוב בית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא ואם כן לא מצינו לשנויי גבי שולם דמשום שמחת יום טוב התירו לבית שמאי אליבא דלישנא בתרא ולבית הלל אסרו אליבא לישנא בתרא, דסברי ההיא סוגיא דע"כ לא שייך הכא למימר בה משום שמחת יום טוב דאם כן מיחלפא שיטתייהו דבית שמאי ובית הלל דגבי השוחט חיה ועוף בית שמאי לקולא ובית הלל לחומרא והכא גבי הולכת שולם הוי

איפכ', ומשום כך הוצרך לומר דפליגי בעיקר הדין אם יש לגזור כולי ואם לאו ללישנא קמא אם אמרינן שוככו מוכיח עליו או לא וללישנא בתרא אי אמרינן כל מקום שאסרו חכמים כו' או לא והשתא לא שייך להקשות דמחלפא שיטתייהו דהא איכא לשנויי כדמשני תלמודא בתר הכי אבל לפי המסקנא דמסיק (ש"ס ט, ב) רבי יוחנן מוחלפת השיטה תו לא קשיא מבית שמאי לבית שמאי ומבית הלל לבית הלל דסבכרא הוא למחלי כולהו הנהו פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דפרק קמא דיום טוב בחד טעמא והיינו אי שרינן קצת איסור משום שלא ימנע משמחת יום טוב או לא ומעתה אין להקשות מרב לרב חנן כלל כדפי'.

(ז) וְאִשׁוּר הַקְּשִׁית עַל (פ"י) [פ"י] רִשְׁי' בְּפֶרֶשׁ תּוֹרַע' שֶׁחֲפֵס לֹו דְּבַרֵי ר' שִׁמְעוֹן וְהֵינִי דְּבַרֵי רַבִּי יְהוּדָה (נְגַעִים פ"י מ"ב) וְאִלּוּ בְּפ' מִי שֶׁהוֹצִיאָהוּ (מז, א) פֶּרִיךְ תִּלְמוּדָא דְּרַבִּי יוֹדָא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹדָא. לְעֵינֵיךְ דַּעְתִּי נִרְאָה שֶׁבְּכָל הַתִּלְמוּד שֶׁפּוֹסֵק פְּלוּגִי וּפְלוּגִי הִלְכָה כְּפְלוּגִי שְׁלֵא יִרְדּוּ בְּעַלֵי הַתִּלְמוּד לְסוּף כָּל מַחְלֻקָּת וּמַחְלֻקָּת לּוֹמַר שִׁיְהִיֶה הַדִּין פְּסוּק כְּדַבְרֵי אוֹתוֹ שֶׁפְּסָקוּ כְּמוֹתוֹ כִּי לֹא יִכְלוּ חֲכָמֵי הַתִּלְמוּד לְהַכְנִיס רֵאשִׁיָּהֶם בֵּין סְלַעֵי מַחְלֻקָּת הַתְּנָאִים וְהַאֲמוּרָאִים בְּכָל מְקוֹם וְלִדְעַת הַדִּין עִם מִי בְּכָל מְקוֹם בְּפִרְטוֹת אֲלָא שֶׁהִלְכוּ אַחֲרֵי הָרֹבֵב כְּגוֹן שְׂרָאוֹ שֶׁתִּנְאֵי אֶחָד הֵיִךְ חֲרִיף יוֹתֵר אוֹ מְקוּבֵל מִרְבּוּתוֹ יוֹתֵר מִחֲבֵירוֹ וְכֵן בְּאֲמוּרָאִים וְעַל זֶה סָמְכוּ לְפִסְקוֹ הִלְכָה כְּמוֹתוֹ, לְבַד בְּקִצְתָּ מְקוּמוֹת שִׁדְעוּ שֶׁהִלְכָה כְּחֻבְרוֹ הַחֻוֹלֵק עֲלָיו וְכֵן הֵיִךְ בִּיד חֲכָמֵי הַתִּלְמוּד לְקַבּוֹעַ הַהִלְכוֹת כְּאִשֶׁר נִרְאָה בְּעֵינֵיהֶם בְּלִי סִפְקָ עַד רַב אִשִּׁי וְרַבִּינֵי שֶׁהָיוּ סוּף הוֹרָאָה, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה קִבְּעוּ הַהִלְכוֹת וַיֵּשׁ לִי מִזֶּה כְּמַה רְאִיתָ אֲלָא שְׂאִין בִּידֵי פְּנָאֵי הָאֲרִיךְ עֲכָשִׁין, וּמֵאַחַר שֶׁכֵּן הוּא תוֹ לֹא שִׁיךְ לְהַקְּשׁוֹת מִהַ שֶׁהִקְשִׁי' שֶׁהָיָה לֹא נִקְבְּעוּ הַהִלְכוֹת אֲלָא עַל מַה שֶׁהוֹצֵרוּ לְקַבּוֹעַ כְּגוֹן עַל דִּינִים שֶׁהָיוּ נוֹהֲגִין בִּימֵי חֲכָמֵי הַתִּלְמוּד אֲבָל עַל דִּינֵי נְגַעִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֶם דְּלֹא הָיוּ נוֹהֲגִים מֵאִז לֹא קִבְּעוּ בְּהֶם הִלְכָה וְלֹא דְּבַר בְּהֶם כְּלָל⁸ כְּאֹמְרָם פְּלוּגִי וּפְלוּגִי הִלְכָה כְּפְלוּגִי וְאִדְרַבָּה הֵיכָא שֶׁהַתִּלְמוּד פּוֹסֵק בְּכִיּוֹצֵא כִּזֶּה הִלְכָה כְּפְלוּגִי פֶּרִיךְ עֲלֵיהּ וְכִי הִלְכָתָא לְמִשְׁיַחָא כו'.

וכ"ת סוף סוף מה ראה רש"י לפרש אליבא דר' שמעון ושלא כדברי ר' יודא נראה לע"ד דהיינו משום דמסתברא טעמיה דרבי שמעון דיליף למילתי' בקל וחומר דשער לבן כו' כמו ששינו במסכת נגעים, ורבי יודא לא מהדר ליה מידי לר' שמעון לסתור הקל וחומר שלו אלא שתולה דבריו בדרישת המקראות.

שורש קסו

אביו ללכת בעבורו למקום פלוני אם מאן מלישבע לו על הדבר הזה. והנה ראובן קדש שוב אשה אחת בלי רשות אביו ובין קידושין וכניסה צוה לו אביו לבלתי יכנס, ומאותה האשה אשר קדש ראובן היה כבר נטען ונחשד עליה אך לא על ידי מנעלים הפוכי' ורוק למעלה מן הכילה וכל הנו' בתלמוד (יבמות כד, ב) ע"כ תוכן הענין.

כדי למלאות את דרושך אמרת' לכתוב דעתי הקצרה ואם

7 ← למה זה תשאל לשמי איש בריתי גם איש שלומי לחומו בלחמי ובביתי אין לחם ושמלה, להשיב דבר הלכה אפי' במס' כלה, ואחא ידעת כולה, אך ענותך סמכתני ורוח קדש' נטלתי לחוות דעי גם אני.

(א) ראשונה על אודות ראובן שנשבע לאביו שלא ישא אשה מבלתי רשותו, ובטרם נשבע עליו כבר מסר מודעא בפני עדים לבטל שכועתו באומרו שהיה ירא פן לא ירצה

6. שם הלכה ד ובכס"מ. 7. פרק יג פסוק ל. 8. נראה דכונן רבנו דכין שלא רברו בהם אין להביא ראיה ממה שפסמו ולא פירשו דבריו הלכה כר"ש דהורוין לכללא הלהכה כר"ש.

14

דקאמר ר"י שהיה להם ליכנס לה לאלתר כלומר והיו כאלו זכו בה כבר ומש"ה חשיב אונס, אבל מי שהוא עושה איה דבר מפני יראתו שמה ימנע חבירו מלעשות עמו טובה והוא לא זכה עדין באותה טובה כלל כיוצא בנד"ד לעד"י שאין כאן שום אונס וזה פשוט וישר אצל כל מביין לפי הנלע"ד ומכח הראיות שהבאתי למעלה ע"כ. L

הרשב"א על זה¹¹ אבל לענין שחבטל השבועה בלא טענת אונס ליכא למאן דאמר מדמשכחן עצמו כל כך להוכיח שזה אונס גמור. ועוד יש להביא ראיה ממה ששינוי הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור כל השנה יהא בטל ומפרש לה רבא התם בפ"ד דנדרים (כג. ב) כגון שהתנה ברי"ה וכ"ו ולא ידע ממה התנה כ"ו ועל זה פירש רבינו תם מה שפירש ובסוף דכריו כתבו שם התוספות וז"ל ונראה דבטול זה אינו מועיל כי אם (לנדרים) [לנדרין] עצמו אבל לנדרים שמדירו חבירו אינם בטלים עכ"ל ופשיטא שאין לך מודעא גדולה מזו כעומד ואומר כל נדרי שאני עתיד לידור יהיו בטלים ואפילו הכי כתבו התוספות שאין מועיל כי אם לנדרי עצמו כ"ו אלמא דאין כח במודעא לבטל השבועה אם אין עמה טענת אונס.

7 (ג) ואשר נסתפקת אם יש כת כיד האב למחות ביד בנו לישא אשה אשר יחפוץ בה הבן לע"ד נראה שאם היא אשה ההוגנת לו שאין כח ביד האב למחות ביד הבן¹² חדא דאפילו לענין ממון (קידושין לב, א) אודיו ליה רבנן לרבי ירמיה כמאן דאמר משל האב וכן פסקו כל פוסקי הלכות אשר ראיתי כל שכן הכא שהוא דבר השייך בצעור' דגופא להניח האשה אשר חפץ בה ויצטרך לקחת אשה אחרת אשר לא חישר בעיניו כל כך. ועוד דקרוב הדבר בעיני להיות כמצוה לעבור על דברי תורה שהרי אמרו רבוהינו ז"ל (שם מא, א) אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה אלא שעכשיו הותר פן יקדימונו אחר כמו שכתבו התוספות והפוסקים הרי שהקפידו שיקח אשה אשר יחפוץ בה והמצא חן בעיניו וכן בכמה מקומות חשו חכמים ז"ל לחבב האשה על בעלה, וכבר השיב רבינו אשר¹³ דאם האב מצווה על בנו שלא ידבר עם פלוני ולא ימחול לו על מה שעשה לו עד זמן קצוב שאם הבן רוצה להשלים שאין לחוש לצואת אביו מפני שאסור לשנא שום יהודי כולי כדאית' בטור י"ד הכא נמי לא שנא לפי הנלע"ד מאחר שיש בדבר נדנדוד עבירה כ"ו כדפ"י לעיל. L

ועוד דעד כאן לא מיפלגי אם משל אב אם משל בן אלא בדבר דשייך האב בגווהו¹⁴ פרנסת האב שצורך גוף האב וקיומו אבל כמלתא דלא שייך בגוויו' כי הכא פשיט' דאין כח לאב למחות בבן לא משום כבוד ולא משום מורא (ו) דלא שייך כבוד אלא כגון (שם לא, ב) מאכילו משקהו מלבישו מנעילו כ"ו מורא לא ישב במקומו ולא סות' את דבריו כ"ו וכן כיוצא בזה דשייך לאב אבל במלתא דלא שייך האב בגווה פשיטא דאין כח האב למחות ביד בנו¹⁵. וגדולה מזו כתבו תוספ' שאנ"ץ בפרק קמא דקדושין (לב, ב) בשם רבי' יצחק דאפילו למאן דאמר משל בן הני מילי כגון שהאב נהנה מגוף הדבר כי הכא שהוא נהנה מממון הבן אבל אם נודמן לו כבוד אביו וחזרת אבידתו כיון שאין האב נהנה בגוף

וא"ל דאע"ג דלא חשיב אונס מ"מ כיון שבטל השבועה ואומר שאין רוצה לקיימ' מאיזה טעם שיהיה שוב אינה חלה ואע"ג שבטלה מתחלה שלא מחמת אונס, שהרי נשאל לרשב"א⁹ וז"ל ראובן שדך אשה שלא מדעת קרוביו ונשבע בנקיטת חפץ לישא אותה ולקצת ימים חלחה א' מאחיותיו אשר מתה בה ומתוך חליה בקשה ממנו לאסור אשה המשודכת לו ושישבע שלא ישאנה לעולם ונשבעה שלא תאכל לעולם עד שיעשה כן וראובן הניו נתייעץ ומסר מודעא לפני עדים כשרים שאין כוונתו לקיים האיסור אבל יעשה רצונה כדי שלא חטרופ דעתה עליה וכן עשה ואסרה על עצמו ע"ד המקום כ"ו ואחר כך מתה אחותו הנוכח ועל זה נחלקו המורים יש מי שאומר שצריך היתר ואין לו מפני שנדר על דעת המקום כדאמר (נדרים כה, א) ע"ד המקום כי היכי דלא תהיה הפרה לשבועתייהו כ"ו. עוד גלגלו על זה דין (שם סה, א ע"ש) המדיר חבירו בפניו שאי אפשר להתירו אלא בפניו כ"ו, ועל זה השיב וז"ל ראיתי שנאמרו כזה כ"ו עד והוא שדעתי נוטה שהנדר הזה בטל מעיקרא ושאין נדר כלל לפי שזה אונסה היה בעיקר הנדר כיון שהייתה אחותו חולה חולי כבד ונשבע שלא תאכל עד שידור ויאסור ואין לך אונס גדול מזה לאחיה כ"ו. עד ואם באנו להסתפק שמה מתחילתו מרוצה היה בנדרו אלא שעכשיו מתחרט ורוצה לומר שאונס היה זה אינו כ"ו עד וגדולה מזו כי כבר מסר מודעא בפני שנים והכירו באונסו ואפילו לא הכירו באונסו (כ"ב מ, ב) במסירות מודעא דגיטא ודמתנתא אין צריכים להכיר אונס'. וכדי שלא יהיה פתחון פה לבעל דין לחלוק הריני נושא ונותן עמך בהלכה אולי יבא ויערער על עיקר האונס הרי שנינו (נדרים כז, א) נדרי אונסין כיצד הדירו חבירו שיאכל עמו וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נדר הרי אלו אונסין וכ"ו עכ"ל ושוב האריך מאד להוכיח שזה נקרא אונס.

ומתוך דברי המורים כאשר כתבם השואל והתשובה שהשיב הרשב"א למדנו דע"כ לא קא מפליגי אלא משום שהיה אונס גדול בעיקר הנדר כאשר האריך הרשב"א מאד בזה הא אי לאו הכי היה מודה לדברי המורים שהיו רוצים לומר שהשבועה קיימת ואע"ג שמסר מודעא בפני עדים כשרים כמבואר בהדיא בחוך השאלה, אפילו הכי לא מציינו בכל דברי השאלה והתשובה שתועיל המודעא¹⁰ אלא לענין שמגלה דעתו שבעל כרחו היה נשבע מתחילה דלא נימא שמתחילה היה מרוצה אלא שעכשיו מתחרט כמו שהזכירה

חילופי גירסאות ותיקוני טעויות: (ד) צ"ל אונס. (ה) צ"ל עכשו. (ו) צ"ל אורו. (ז) צ"ל כגון.

9. מיוחסות ס"י רעג וכפ"י רמ"א ס"י רלב סע"י יו. 10. ד"מ ס"י רלב ס"ק י ושי"ך ס"ק כד ועי"ש בעצי לבונה ושי"ך ח"מ ס"י רה ס"ק ה ונתה"מ שם. 11. לפ"ז צ"ב בכתח הרשב"א כמש"כ שם דבמתנה ונט א"צ להכיר באונסו ומשמע דס"ל דה"ה בשבועה עכ"פ בנדון של הרשב"א שלא עשתה לו אחותו טובה, ועי' ברמ"א ובשי"ך שהביאו דברי רבנו בעשה לו טובה וי"ל ועי' לשון רמ"א ס"י רלב סע"י יו, ועי"ש ס"י ריא סע"י ב ובכה"ג"א. 12. ד"מ ירד ס"י רמ ס"ק י ורמ"א סע"י כה. 13. כלל סו וכפ"י בשו"ע סע"י טו. 14. ד"מ שם ובכה"ג"א ס"ק לו ע"ש.

משל בן ובתורה כיו העדפה ולכ"מ און כבן חייב בן, ועי' מש"כ לקמן סק"ה ולי"ע.

ד) * קדושין ג"ה ב' חיקום מקמי כו', מצוה דמנות קיימה כו' בכלל כיבוד, ויש לשי' נמה פרעה חובה מלוח קיימה כהכס כיון שהייב במוראו דמרבין מלח ד' חלקך חירא יחייב בכבודם, ויל' דמ"ה רבחה חורה נעשה הויחודו בקיימה ובדור, ומיבו למ"ד תקמן ל"ב ב' וייק' ורובו נה, ק"ה ידע' חייב בכבודו ובמוראו, ונראה דלון קיימה בכבודו כבוד חנה א"ה הייב חורה כהדיח, ומיבו באציו בכבודו מרובה, שברי מבנה פס הציו וכס רבו, וכס חכס איו מבנה, קיימה כבודו, יבן רבו דחרי' מקי' מלציו שברי כבוד רבו קדמת לכבוד הציו כדחן ב"ה ג"ה א', ויש נשי' או חייב לעמוד מפני הציו צביעול מלאכה, או מדמין י' לשאר כיבוד, או דילפינן קיימה באב מקיימה דרין ומסתבר דחייב לעמוד חף צביעול מלאכה.

ה) * קידושין ל"ג ב' בנו יורא רבו, דוקא רבו הצל חכס שאינו רבו ודליו הייב כדלמך ג"ה ב' ברי"ע ור"י, וכי"ב ודליו חייב לעמוד מפני רבו, ויש לשי' או רבו מובהק מצבי' ל' או חפ"י בשאינו מובהק, ולבאור לא היה ר"י רבו מובהק של רב ומקחל ולי"ע.

ו) * קדושין ג"ה א' העל לכן כספל כו', פרש"י דכבוד שניס סוין, ובש"מ סעי' י"ד דלחיה שיריה יקדים, נראה דוקא כה"ג, הצל חס רזון הצב שיטבה דבר פטיג ורזון האב מלא יטבה דבר פלוגי, לא יטבה דבר ואז חטבה עדיף, בדין משה שאין דוחה משה ולרין להיות בשו"מ, ולפי' צידון חמירה קיים בחיי אב שמקפיד שהיה ב"י ב"י פטיג לרין בן להיות בשו"מ, ואפי' כדפיך שהאב מקפדה בדין כן, הצל י' ברי"ע שהיה ב"י כס משמע דס"ל דדוקא נהגריה מייבס סוין אבג כשחמה שריא מחלבל עי"ה גם היא כשחמו שמותיה כבודה מפני כבודו, ולפי' א"ה חמו מקפדה חין בומטין לה, וכן דוקא נהרע"ה כוב' צפ"ח כס, ונפי' המצוה י' לרין צידון נהרע"ה כס שיהא בן בשו"מ מלא נעצור לרין האב, ולא שייך לומר שהיא חייבת בכבודו כיון שיש בלן ח"כ לבן וחייב הייב כלל בכבוד אב, ואפי"ג דאי שניס סוין יבוג נעשות מה שרלה וכמשי"כ נהרע"ה שרבות ציד הבן נוחר ממונו וחשיב כמלווה ועושה מ"מ היכי שהייב להיות בשו"מ, אפטר דחייב רשאי לעצור על רזון אב בקום ועשה בזמן שאפטר י' להיות בשו"מ ולא יעצור כלום, ואף א"ה יעצור על לוח אב בקום ועשה נמי יש לרין שיטבה לוח א"ה ולא לוח אב, שברי אפטר לקיים שניס ולמה יעצור לוח א"ה, וי"ל שאינו חייב לעשות כלל לוח א"ה כיון שהיא חייבת בכבוד הציו, ובלבד רבות צידו לוחר על הפסד ממונו ונעשות לוח א"ה, ולפי' שפיר טובר על לוחת א"ה בקום ועשה כמשי"כ נהרע"ה.

ז) * קדושין ל"ב א' חוד"ה ר"י, דאל תחזיר בהנ"ס לא חילעריך קרא, מדבריכס משמע דאפי' או מלוח לשמוע לאב בדבר שאינו נהנה ג"כ, מ"מ באומר אל תחזיר בהנ"ס לא חילעריך קרא ואפי"ג דאי עשה דכבוד אב דוחה לא מקרי האב רשע בלוחהו שברי הבן עושה כריתו, ואף צידו האב לקיום שניס מ"מ ציד הבן חן אפשרות לקיים שניס, משמע להו לרבותו דמ"מ לא חילעריך קרא שכל האב לחנכו במלוח ילא לנרוס שלא יחקיים מלוח.

ח) * קדושין ל"ב א' חוד"ה ר"י, כגון מצוה ל"ב נמורנו הימחה כו', מדבריכס משמע שהייב הבן יתן ל' למ"ד

שם ל"ל להעדפה, לבאור הייב הבן להכילי והשקרו חפ"י העדפה ואפי' צביעול מלאכה, ומכ"ל דליו חייב יתן ממונו על זה למ"ד משל בן, ואפטר שאין ידו מסגה יותר והנבך פטור, ומ"מ יתחבן לו לדרק בהעדפה, ואפטר שמיחה יתן חסר עיי לפני חף להפיקוס שאינו לרין כל שאין עי"ס חריס חסרוס טחה יותר ממנו, אבל לא משמע דחייב כהכי וגס רש"י לא פ"י כן, ועוד דהכ"ה חובת עשיר, כיון שבנו חייב לומו.

שם י"ה"ה משל אב חלו נפיק' י"י מוני, י' לשי' חפ"י או משל בן הלא חמרו דליו חייב כהעדפה ואין לך העדפה גדולה מזה, ור"ד הלא לא חמרו אלא בשאין לו לאב אבל הכא מה לנו חס לא חרוק לרוב ל"ס, וי"ל דכ"י שאין הבן חייב יתן נאב חרוקי חרוק ל"ס מ"מ חס נעל האב לנורקו, ועקורת הבן מיד האב הוא הכנמה לאב, והאי הכנמה מחוזה הבן עליה שברי חן נקיות האב מהכלמה בנו העדפה, ובלבד או משל בן מוחה הבן שלא להכנימו, אבג או משל אב חן הבן חייב בהפסד ורשאי להכנימו, וגי'סח ח"י"ף להכנימו שאנו דאפי' למ"ד משל אב חיו רשאי להכנימו חף שמפסוד.

ע"י ברין כהחריך להוכיח דאפי' כו' ליה ל"י לאב חיו חייב בשני כיבוד וכונתו ז"ל שאינו חייב יתן יותר ממה שהייב יתן לדרק כפי ובלוח, שאינו היה חייב צביעול כיבוד היה חייב חפ"י יותר מחומס, הצל חין כונת הרין להיות שאינו חייב צביעול כיבוד ויכול יתן לחציו ממשות לדרק, שזה מצוהר כהדיח בגמ' דלמ"ד חסל אב ונתן לחציו מעבר עיי כו', אלא כונת הרין להוכיח חפ"י חס חין מטוב לדרק על מספיקוס נפחוס האב וחין עשיר חריס מדכ"ס לפרוכה חציו, חפ"י חין הבן חייב שאין יחיות ממון בכלל מלוח כיבוד וכפ"י כהאשון כהכנו לעיל ונה כפ"י ח"י דפטור דבן הוא משום חייב חריס לפרנס חציו צביעול מלוח לדרק, והוכיח כן הרין חרף הגמ' יע"מ ועי' ב"ה יו"ד סי' ר"ה כהכ"ב דעה חולקין על הרין וחין סי' סמ"ג ובמ"ק ח"י לשי', והבירו חין ר"ה ד"ל דטוין צרה"ס צביעול חציו, ואף שילעך לחזור על הפחוס וכמו שפ"י הראשונים ז"ל.

והנה דעת הר"י"ף ופ"י דחייב חייב אלא חדין לדרק וליו חייב יותר מחומס, ואף שאפטר לכפות חריס שיתנו חלקם נפרנסה חציו מ"מ כופין לבן כדלוחה לקמן סי' רנ"ה כ"ד] הלא האב אפשר לו לבן לפרנסו משבו משמע צפוסקוס דקיי"ל כה יבודה דהנה חחרה נמי שמחיל כ"י.

ולענין להערוה בגופו חייב חף שילעך לחזור על הפחוס, ואף א"ה חין לו פרנסה יומו, ונדעה רמ"ה ח"ל לחזור ענ הפחוס צביעול כיבוד אב חף צביעול מלאכה, כן דעת נהר"ה צביאורו ודלא כהעור.

כ"י העור וחס חין לבן חיו חייב לחזור ענ הפחוס להכילי להכ"י, נראה דפירושו צביעול להכילי לחציו משלו וזה יגרוס לו שילעך לחזור על הפחוס, הצל כשאין לו לאב ויש לו לדודי לעמו חין ידו משגת להכילי לחציו משלו, ולרין ההב לחזור על הפחוס חייב הבן לחזור על הפחוס לקבץ מן המנדכוס לחציו, שמי"ס זה שכולך חחה חציו הוא בכלל כיבוד דהה לו להביא לו יחיות לכלול ומה לו להביא לו מטותיו שבנו העיר נוהניס ע', אלא שמקבל הדרק צביעול חציו, ולא לעמו, והוא עלמו מהפרנס משלו, והבי'ה פ"י דברי העור דפטור העירה זה וכן כ"י הש"ך והדריכס ז"ל תמרוכס מהד.

ל"ב א' חוד"ה חורו, ע"י מהר"ש"ה, אבל מדבריכס ז"ל השמע דחייב מדין כיבוד, חס חין לו לדרק יתן וגס חין חריס נוחניס וכמשי"כ הבי"ה סי' ר"מ כסס סמ"ג ובמ"ק, ואף שכהכו כחלחל דבריכס מדין לדרק מ"מ כוסיפו דכרוכס דחייב מדין כיבוד, וכמשי"כ רש"י כסס ח"י.

ג) * קדושין ל"ב א' חוד"ה ר"י, כגון מצוה ל"ב נמורנו הימחה כו', מדבריכס משמע שהייב הבן יתן ל' למ"ד

• ברי"ע סי' זה כתוב: הערות במס' קדושין, מהם שלא בעיון הד"צ.

ומיכה קשה דכה כהנו הו' ל"ה ב' ד"כ ר"ט, בשם ירושלמי דלנונה
 זכו כיבוד, והא' הא' רונה בהקנה בנו ומלשטר בשוכה אשה
 שאינה לנזון ה"ז נמה י"ה רבתי לעשו ולמינו ככני מורה, ומה
 דבר זה קל מוכרח דבריו בהכרעת הדעת בלבו, והגמ"ה ז"ל סיים
 דברשבי"ה משמע דדוקא נענין דהיה נלו' לה הביט עשה בן תורה,
 והאפשר דכונה רשבי"ה דהיי"ח הוא הייב דאורייתא שרבי לזון התורה
 בכיבוד אב ויורסלו, הנה שטיק העשה הוא בכיבוד של מלכותו
 ומסקרה, וכעין שכתבו הו' שבוטיה כ"ג ב' ד"ה אריתורא, בהו'
 שיעור, ומיכו דברי ההו' ורשבי"ה הוא בדבר שאין לזב לזון כג'
 במעשה שמורה, הנה בדבר שהשן עתמה כמו גידון מהבית"ה נה'
 שמענו שיהא רשאי לעשו, וטיק עשמו שגן מהבית"ה שהא' ל"ך
 לבעל רלונו מפני רלון בנו, ככ"ג, וחזן הכן הייב בכיבוד זה, כמו
 שאינו חייב ניהן מהמנה להזיו מפני שהא' חומד הפניו, והפ"י למ"ד
 משג בן אינו חייב בזה, כמו שהינו חייב בהטעפה, וי"ד שמה"ה
 באשה שהוא חפץ וכמו שהאר"ך מהר"ק.

(ט) **שבועות** ג"ו ב' הוד"ה ה"ג, משום דבעינן שם המיוחד יחיד
 כו', ונפ"ח קלי ענ מגדף ומקלל הו' והמי ובתמי
 ג"ה בן דהיי"ג נפרש, אבג דהיי"ג פכ"ז מהי סנהדרין ס"ד מפרש
 דקלי ומקלל חזרו וגרס לעולם לא חיפוך ונראה דהיי"ג ז"ל דרצון
 ג"ה נכו דהיי"ג דנענין קנינים וההפכה סג' בללו הכה המכל הן
 מ"מ נענין נענוש על עבירה האומר וזכר שלל לומר בכדיה
 קניה הירק"ש הטלו וס"ל נהמ"ס שאין לוקין עניו, הנה דקשיה
 ג"י ר"מ היך מחייב כיון דליה ל"י מנכג' ללו' אהה שומע הן בעלמה,
 ומשני דמודה ר"מ בהיסורא דליה בן ממונה ור"י מחייב מנקה,
 ורצון ס"ל דלעולם אין עונו שלם עד שיאמר קללה בהדיא אבל
 כשנמנע לומר קללה בכדיה ניכר כניעה לזו שלל נהוף בעבירה.

(י) **סנהדרין** ג"ו א' דברה תורה כלשון בני אדם, בנהו ב"מ
 ל"ד ב' משמע דאיכא נמ"ד דנה אמרינן ד"ח
 כנב"ה, והאפשר דהיי"ג נה אמר הלא דחנה דברייתא דהני האו' איש
 איש לרבוה כינוין אליבא דר"מ דוקא ס"ל דנרצון דכדרי שאין
 יכיהל הייב הלא על שהמ"י לה מרצין כינוין בנ"ג, והה' דפסיקא
 ג"י דנה' הייבא דר"מ קלי משום דסייס ההנה דמיתחו בסייף
 ויהו כרמ"י דכנב"ה נרצות כינוין אין ננו קרה דמיתחו בסייף, וי"כ
 דאין ש"ס סברה דחייב ב"ג סקינה, וה"כ לא הו"ל לחנה להזכיר
 כהן דין סייף הלא ודהו הנה ס"ל דדוקא לר"מ הייב ב"ג ענ
 כיון וס"ל ה"ס ה"ס ד"ח כנב"ה, אכל מודה ר"י דלמחן דליה
 ל"י ד"ח כנב"ה וה"ס ה"ס בהנשע נרצות ס"ל כרמ"י, ומרצין כינוין
 הכנב"ה, ולפ"ז ל"ל דרמ"י נמי לפרושי ברייתא קאחא דא' לרצון
 מרצין כינוין בנ"ג, וס"ל דאין לדקדק מבה דחני מיתחו בסייף
 דמקרה קרדי"ש ל"י דאטיג דסברה ה"ה תני ל"י, ובזה נ"ה דפסק
 הר"מ כרמ"י משום דאין קוי"ל דלה אמרינן ד"ח כנב"ה.

(יא) **תמורה** ד' א' ה' ה' לא מליה אמרת דכתיב לא הקלל הרב,
 להחורה ה' דאמר דב"ב"ה דהו' אזהרה עשה הוא
 דבר מוכרע וכדאמר סנהדרין ג"ו א', ולא שיק' למיהב עטמא
 אהרינא, וי"ל דהשתא סבר אס לא השמור נמו ל"ח הוא וכדאמר
 מכות י"ג ב' ל"י ישמעאל דכל מקוב שנהמר השמר הוה ל"ח,
 ומיכו למאי דמסיק דהו' אזהרה עשה, ס"ל דלה דמי לה' דר"י
 במכות שם דר"י מוקי לה בכל מלות שבתורה ומפרש אס לא השמור
 מה שזייתי לך להשמר ולבזון שמירה נופלה על ל"ח ולא על עשה,
 אכל הכה דמוקמינן לה על שם לבעלה וכתיב אס לא השמור וגו'
 וי"ל דאין כהן אזהרה הלא עושה, ומיכו כיון דטיקר עברה שם
 לבעלה לא כתיב בעלמה והכא אזהר עלי' וכתיב בלשון שמירה
 וי"ל דחשיב ללו', ובזה יש חילוק בין לישנא קמח' לאבטי"ה, וכו' כונת
 חו' ג' ב' ד"ה ומקלל.

ופרש"י פ"י קמח' דליה חרש כולל אף בשם, ויש לעיין דמכל
 מקוב נימא דמקלל בשם לא סגי ליה במלקות, ונראה
 דכיון דכולהו לאוי מלאו דחסימה יליף כדאמר בגמרא מכות שם,
 ואף לאוי דחמידי לוקין עליהו ולא אמרינן דלה סגי לכו במלקות,

הלא הכה אכתי לה הזכיר ללו' דקללה, וכו' ס"ד דמקלל נמו חז"י
 משום ש"ס נבעלה, ובזה וי"ל דלה רבהה תורה נחייב מלקות בשם
 לבעלה אף שאין בו מעשה הלא בשם נבענה נהוד ולא במקלל חז"י
 בשם דכתיב לה סג' ג"י במלקות, ובזה חשי' כיון דאיכא ללו'
 במקלל חז"י בשם, ובדיון הוא דלנויף מלאו דחסימה נמלקות הנה
 נפי' שאין בו מעשה אינעריך קרה ומסתבר דקרה נגנ' שם נבענה
 הוא בין נבעלה גרידא ובין במקלל חז"י בשם, ומידי נפ"ח מקלות
 דמקלל משום שם לבענה, ונה' משום הפה דקללה, והאפשר דמקלל
 חז"י בשם השנה תורה נהיה אחד אף בכפוף בו ב' חוטבות,
 והמלקות על שניהם, ולאבטי"ה ה"ן מקלות ענ' שם לבענה רק במקלל
 חז"י, ובזה המלקות על חטא הכפוף, והטיג דקרה נה' הזכר רק
 אס לא השמור, פשעה דקרה בעזיבת החורה איירי ולפיכך כתיב
 אס לא השמור, הלא ד"ס כאן רמו נחייב מלקות מקלל חז"י
 ונלמו כמה פסוגס כבוד ד', אכל המלקות על הפה הכפוף.

ולפום סוגין היה נראה דאין מקלל חז"י נוקר הנה בשק"ג בשם,
 והטיג דהאזהרה כונת בין בשם בין בנ"ג שם, מ"מ מלקות
 דמרצין הוא דוקא בשם דה"ס לא השמור וגו' נראה ה' השם וגו'
 וחינו כהמ"י, וכו' דעה הראב"ד פכ"ז מהי סנהדרין ה"ג, והאפשר
 דהיי"ס ב"י הראב"ד וי"ל וכו' איתא בתמורה, והה' דחייב ב' על
 דיון וי' ענ' נפ"ח וכמשי"כ הר"מ שם וכו' מהמכילתא הביאה הר"מ
 בספרי"ה ל"ח ש"י, יחנן אף נדעה הראב"ד דהטיג דילפינן מקרה
 דה"ס נה' השמור מ"מ טיקר בללו' על הקללה וכיון שעבר משום ב'
 וי' שמות אף בטולן בהזכרה שם אחד חייב ענ' כג' אחד והנה,
 וכשבוטות ג"ה ה"ן המקלל את עצמו וחז"י כיון טובר בנ"ה,
 ונה' קמ"י חייב דקדחתי בריש"ה, משמע דעובר בטולן אכל אין נוקר
 בטולן, אכל יב' לדחות בשום דברישה איירי בחיוב מיתה קמ"י
 סיפא עובר בנ"ה, וכבר דענו דעובר בנ"ה נוקר.

(ב) **ודעת** הר"מ דמקלל חז"י בין בשמ"י בין בשאר ז' שמות
 בין בכינוין חייב, דמשמע ל"י דליה ריבוי נהאין דכיון
 דאזהרה הוא בין בשם בין בכינוי וכדחנן שבוטות ל"ה א', ומקלל
 בשם חז"י למלקות חז"י כג' האזהרה נמלקות, שהרי המלקות
 הינו בשביל השם הלא בשביל הקנינה שרבי נבטיה לוקר ג'
 כמש"כ לעיל.

ודעת רש"י שבוטות כ"ה א' כדעת הראב"ד דאין מקלל חז"י לוקר
 הלא א"כ קילג בשמ"י.
 יר"ך ספ"ג דשבוטות אמרו דר"י יליף דטוקן על הבטותה ומקרה
 דלה יקרב ה' ב"ד שלמטה מנקין, ור"ל יליף מקרה אס לא
 השמור וגו', נשבע נשקר וקלל חז"י בשם לר"י חייב שח"ס, לר"ל
 הונו חייב הלא אחת, וקשה למה לר"ל הונו הייב הלא אחת, הרי
 מקלל דיון ונטיה ג"כ מחד קרה נפקה דלוקין מ"מ כיון דשמות
 הנוקין לוקין על כל אחת, והאפשר דכתיב קרה יתירה הוה וקוקמינן
 נמלקות, והטיג דבגמ' ס"ו א' מלרצין נכו מ"מ שהה' דידעין
 דהחורה חייבה על כל אדם ע"כ הלכה החורה לחייב ענ' כל אחד
 דברי היה אפשר בללו' אחד ולכנול כל אדם, וכ"ה נכון המכילתא
 ומה הלמוד נומר כו' לחייב על זכ' בפ"ע כו', מיהו קשה לדעת
 הר"מ דחייב גם על כינוין אטיג דאין איסור להזכירן לבעלה, וטיקר
 המלקות על ללו' דקללה, א"כ דין הוא דנשבע לשקר וקלל חז"י
 בשם חייב שח"ס, [ואולי זו כונת הראב"ד בהש"י] ונראה דבר"מ
 מפרש דה' דילפינן מלקות מקרה אס לא השמור ליראה כולל גם
 כינוין דאטיג דאין איסור הזכרתן לבעלה מ"מ אס נשבע על שקר
 אף בכינוין הרי לא יראה, וכן אס קלל חז"י בכינוין, שהמנהג כאן
 על יראה מליחותו יח' באחיה ענין שזכורו יח' בהעדר היראה.

שם ספ"ד המקלל עצמו וחז"י בטולן עובר בלוקות חז"י
 אמרי אין לוקין אמר לון ר"י למה שהוא ל"ח שאין בו מעשה
 והרי הממיר והנשבע לשקר ללו' שאב"מ הוא, ר"י סבר כר"ל ל"י:
 ספ"ג דנשבע יליף מקרה אס לא השמור ליראה, וה"כ דין הוא
 דילפינן מקרה גם מקלל חז"י בשם, והנריא סברי כר"י שם מקרה
 דלה יקרב, ולא יליף מקרה אס לא השמור ליראה ור"י הזכיר ממיר
 אכל נשבע אכל פריך מנשבע, ואין ראי' מכאן דלמ"ד לוקר הוא
 אף

16

קודם אכילה, אין זה חשיב כשאר מלאכה או עסק. ובא ראובן לשאול שאלה הנזכרת, והצענו אותה לפני מעלתך לראות מה תשיב על זאת, ושכרך כפול מן השמים.

תשובה. שנינו במשנה דפרה (פרק ז' משנה ט'): מי שהיו מימיו על כתפו והורה הוראה וכו', ונטל אוכלים להצניעם, פסול. אוכלין לאכלן, כשר. וכתב התוספות יום-טוב וזה לשונו: ויש לתמוה, דהיאך אפשר דנטל אוכלין להצניען אף-על-פי שלא הצניען עדיין הוי מלאכה, ונטל אוכלין לאוכלן לא הויא מלאכה? ואפשר דאכילה [חשיבא] צורך המילוי, שאם הוא רעב לא יהיה לו כח למלאה. וכן כתב הרב רבי שמשון (בסוף הפרק) והרב כסף משנה והלכות פרה ריש פרק ח'. עכ"ל, עיין שם. ואם כן הוא הדין כאן, מה שקנה ואכל חשיב זה נמי צורך שליחות אביו, שאם היה נשאר רעב לא היה לו כח ללכת ולבא במהרה, וכחאי גוונא לא עבר על מצות אביו, אלא אדרבה מקיים מצות אביו שרוצה ממנו להביא לו הדבר ההוא במהרה. והיה זה שלום, ואל שדי ה' צבאות יעזור לי.

כה דברי הקטן יחזקאל כחלי נר"ו

שאלה רפ

שאלה. הנה בשולחן ערוך (יורה דעה סימן ר"מ סעיף י"ד) פסק: אמר לו אביו "השקני מים" ואמו אומרת "השקני מים", מניח כבוד אמו ועוסק בכבוד אביו. עיין שם. והנה בא ראובן ושאל לנו, שבזה היום בא אחד עובר אורח לבית אביו ודיבר עמו איזה דברים וקם והלך לקנות חפץ אחד מן השוק, והאב אמר לבנו ראובן שילך עם זה האיש ויראה לו החנות שמוכרין החפץ הזה, כי הוא איש גר וצריך לטרוח עד שימצא

מקום שמוכרין זה החפץ, וגם יעזור אותו במקח שלא יתאנה בו, כי הוא גר ואינו יודע. והנה, זה ראובן גם אמו בקשה ממנו בעת ההיא שילך למקום אחר להביא לה דבר אחד שהיא צריכה אליו לגופה עצמה, ורוצה ממנו שילך במהרה. ועל כן עמד ושאל, אם גם בכהאי גוונא חייב לקיים דברי אביו ויניח דברי אמו, או דילמא הכא שאני, כי אביו אינו רוצה הדבר ההוא לעצמו ואין לו הנאה מזה, ואפילו מן האורח הנזכר לא היה לו שום הנאה מקודם וגם לא לבסוף, כי הוא עובר אורח ורוצה לילך מן העיר, ורק חס עליו הן בעבור הטרחה שצריך לטרוח עד שיחפש וימצא מקום המקח והן בעבור שלא יתאנה במקחו, אבל אמו היא רוצה הדבר ההוא להנאת עצמה, כי הוא דבר הצריך לגופה וצריכה אליו מאד, ולכן אפשר כל כהא יניח דברי אביו ויעשה מצות אמו. ככה שאל ראובן הנזכר מאתנו, והבאנו הדבר הזה לפני כבודך לראות מה תדון בו, ושכרו כפול מן השמים.

תשובה. כתב הרשב"א ז"ל בשיטתו למסכת יבמות (על דף וא"ו ע"א. בר"ה מה להנך שכן הכשר מצוה) וזה לשונו: ונראין דברי רבנו חננאל ז"ל שפירש, דאלאו דמחמר קאי. כלומר, לעולם בלאו דמחמר, ודקא קשיא לך: ליגמר מהכא דלא דחי — שאני הכא דאין ביטולו אלא הכשר מצוה בלבד, ובשעה שמבטל הלאו לא מקיים העשה ממש, וכגון שאמר לו אביו לחמר אחר בהמה או להביא גוזלות או דבר שצריך ליהנות ממנו, ולפיכך כשהוא מחמר אין זה ממשו של כבוד אלא הכשר כבודו, ואף-על-פי שאמר לו האב חמר אחר הבהמה, לפי שאין עיקר כבוד אלא במה שיש לו הנאה, וכדאמרינן בקידושין ולא ע"ב: איזהו כבוד? מאכילו ומשקהו ומלבישו ומנעילו. אבל אמר לו לעשות דבר

17

שאין לו בו הנאה י שנצטווה עליו, וכבו תורה שידחה אפי שאמרו: "יכול אמר לחינם אמר לו שי קרא, אלא שאמר י הקברות וכיוצא ב: תחזיר" כדי שלא י בזה קאמר, הא לא שלא ישמע לו ונ

ואם כן השתא, הכי צוותה אותו ב דאיכא בזה מצות ענ ואביו צוה אותו בדב כלום דליכא בזה מצ ודאי צריך לעשות ד מצות עשה ממש, ויו שלום, ואל שדי כה דברי ה'

שאלו

שאלה. ראובן היה אצל זה וכו ובית אחד מהם היה השני הוא עצמו ה ראובן הבעל-הבית לפעמים קצת תנ לשמעון והיה שמעו ביניהם דברים על ונשבע שלא יעשה י דהוא בבית זה כל זנ והנה, מקדמת דנא : הנזכר קנה של ברו בתוך הכותל מראש : בקרקע, כדי שיהיו ויורדים לחפירה, וז

הא"י מוג'ר יוסף חיים זצ"ל

נז"ק 4 יוסף חיים זצ"ל

שאינן לו בו הנאה של כלום, אין זה כבוד שנצטווה עליו, וכבוד כזה אין בו עשה של תורה שידחה אפילו לאו גרידא. ומה שאמרו: "יכול אמר לו אביו היטמא", לא לחינם אמר לו שיטמא, דהא לא צריכה קרא, אלא שאמר לו להביא פירות מבית הקברות וכיוצא בזה, וכן "אמר לו אל תחזיר" כדי שלא יבטל מלהאכילו וכיוצא בזה קאמר, הא לאו הכי אין צריך לומר שלא ישמע לו וכי. עכ"ל, עיין שם.

ואם כן השתא, הכי נמי בנידון דידן דאמו צוותה אותו בדבר שיש לה הנאה בו דאיכא בזה מצות עשה של כבוד מן התורה, ואביו צוה אותו בדבר שאין לו בו הנאה של כלום דליכא בזה מצות עשה מן התורה, דהא ודאי צריך לעשות דברי אמו שיש כאן חיוב מצות עשה ממש, ויניח דברי אביו. והיה זה שלום, ואל שדי ה' צבאות יעזור לי.

כה דברי הקטן יחזקאל כחלי נר"ו

שאלה רפא

שאלה. ראובן היה לו שני בתים שלו זה אצל זה וכותל אחד מפסיק ביניהם, ובית אחד מהם היה מושכר לשמעון, ובית השני הוא עצמו היה דר בו, ולהיות כי ראובן הבעל-הבית הנזכר היה משתמש לפעמים קצת תשמיש בביתו השכור לשמעון והיה שמעון מקפיד על זה, והיה ביניהם דברים על זאת, לכן קפץ ראובן ונשבע שלא יעשה שום תשמיש אפילו כל שהוא בבית זה כל זמן שהוא שכור לשמעון. והנה, מקדמת דנא היה מונח בתוך הכותל הנזכר קנה של ברזל חלול, ועומד בבנין בתוך הכותל מראש הכותל עד החפירה שיש בקרקע, כדי שיהיו שופכין מים בפי הקנה ויורדים לחפירה, והיה תחוב בראש הקנה

הנזכר קנה אחר של ברזל קטן שהוא עקום ופונה ראשו לבית שדר בו שמעון, כדי שישפכו בו היושבים בבית ההוא את המים שלהם, ויורדים לקנה הגדול שבתוך הכותל ומשם לחפירה שבקרקע, וכן יש עוד קנה קטן כזה תחוב בקנה הגדול לצורך הבית שדר בו ראובן. ככה היה מקדמת דנא, אך אחר-כך נתקלקלו אלו שני הקנים הקטנים של שני הבתים, וממילא חדלו מלשפוך מים עוד בזה הקנה הגדול מכאן ומכאן, אך הקנה הגדול נשאר במקומו קבוע בכותל ואין שופכים בו כלום, כי בלתי קנה הקטן התחוב בראשו אי אפשר לשפוך בו מים. ועתה אחר שני חודשים מן השבועה הנזכרת רצה ראובן לתקן קנה הקטן ולקבעו בקנה הגדול, כדי שבני הבית שלו ישפכו מים לתוכו כבראשונה, ושאל אם יש חשש בזה מפני השבועה הנזכרת, כי אולי יש לחשוב הכותל הזה שבין שני הבתים בכלל הבית שדר בו שמעון, ונמצא זה עובר על שבועתו שעושה תשמיש בבית שדר בו שמעון, או דילמא יש לחשוב הכותל הזה בכלל הבית שדר בו ראובן עצמו, ונמצא אינו משתמש בבית שדר בו שמעון. ויש אומרים: מאי חזית דלשדיה הכותל הכא, לשדיה הכא, וספק שבועה להחמיר. ועל כן יורנו מורנו, ושכרו כפול מן השמים.

תשובה. משנה שלימה שנינו במסכת אהלות (פרק וא"ו משנה ד') ופסקה הרמב"ם (בהלכות טומאת מת פרק כ"ד הלכה ד'): כותל שבין שני בתים וטומאה בתוך הכותל, בית הקרוב לטומאה טמא, והקרוב לטהרה טהור, היתה מחצה על מחצה — שניהם טמאים. עיין שם. נמצא, חצי עובי הכותל שדינן לבית זה, וחצי העובי שדינן ליה לבית זה. והוא הדין הכא, אם זה הקנה הגדול שיורדים בו המים הוא מונח בחצי עביו של כותל לצד בית שדר בו שמעון,

18

ליקוטים ממהר"ר שלום מאושטרייך אשר כללתי שמו מהר"ש רבו דמהר"י סג"ל.

[פז] אמר מהר"ש: הכותב כל נכסיו אל בנו ואח"כ נשא אשה, אם היה רוצה רשאי להוסיף לאשתו על כתובתה שלא מדעת בנו. ויועיל לה שאם קדמה האשה וגבתה מה שגבתה גבתה במטלטלין

[פח] אמר: הדין ונטל שכר על דינו דינו בטל. וכן העדים שנמלו שכר מן חתימתן או מעדותן, עדותן בטילה², שהרי בגמרא תולה דין בעדות, לומר כשם שעדות אם נוטלין שכר עדותן בטילה אפילו אם הוא אמת, כן דין בטל³.

[פט] אמר: דפשרה צריכה קנין, והיינו באפי בי תרי, ובג' יש דעות הלוקות. ועל פשרה הנעשית בין שנים בתנאים, ויש בתנאים שהאחד יפרע את חבירו כך וכך ושאר תנאים בקנס. אמר מהר"ש שנראה לו אם עבר הזמן ולא פרעו שבשביל כך לא הפסיד הקנס אם קיים שאר התנאים ולא עבר עליהן, דמצי למימר זווי אנסוהו מאחר שלא הוקנס בפירוש על פירעון המעות.

76 [צ] אמר מהר"ש: לעולם ידור אדם במקום אבותיו כמצות חכמים, ולוי זה כבר העתקתי אהלי כמה פעמים מעיר נוישטט. L

[צא] אמר מהר"ש: הרוצה לילך מחוץ לעיר, כשיוצא מפתח ביתו יניח ידו על המזוזה ויאמר: בשמך מל אטלה. כי "מל" בגימטריא כו"ו, והוא השם שכתוב על המזוזה מבחוץ כנגד שם ארבע אותיות², כי הוא אותיות שניות אחר אותיות דשם ארבע באלפ"א בית"א. בכל עת כשיצא האדם מפתח ביתו יניח ידו על המזוזה ויאמר: ה' שומרי ה' צלי על יד ימיני, אשר"י.

שינויי נוסחאות

[פח] א. ואת"פ לאשכחן דיהי אנרע על כמינע וחמימת נט ולא מיחו רבנן, ננט שלני מפני שנירין ביטול גדול... (גר. בגליון): הוספה: מהר"ש סי' ה. א (שכס).

1. לעתים הוא נקרא גם מהר"ש מנוישטט או מהר"ש מוינה, ע' במכוא להלכות ומנהגי מהר"ש. כטושי"ע או"ח סי' תקסט, ולכן החזיק להם טובה כי נהגו לפנים משורת הדין.
- [פז] 1. סי' קפב.
- [פח] 1. סי' ה. ב.
2. ראה בכורות כט, א כמשנה.
- [פט] 1. סי' קמ, א.
2. סי' קמב.
- [צ] 1. דין זה לא נמצא בהלכות מהר"ש, וראה שם

- בנספחים עמ' 209 סי' ג והשוה לסי' חקטו בפנים החיבור.
- [צא] 1. סי' ס בשינויים, וראה שם בהערות המהר"ר וכן גם שם סי' תמה.
2. ראה ברמ"א שו"ע יו"ד סוף סי' רפח בשם הטור והגמ"י (מזוזה פ"ה ג).
3. סי' סא.
4. תהלים קכא, ה (שלא כלשון הקרא).
5. בהלכות קטנות סוף הלי' מזוזה (שם הובא הפסוק כלשון רבים).

ועוד אמר מהר"י ועד עולם⁵.
אמר מהר"ש נק [צב] על אשה אחת דם ממנה אז אין בלבושיה. ואם רביע ואני המלקט בת הנהרג שקוברים כך הנטבע ח"ו בבגדיו פ [צג] מיימוני בהלכו ואסור לעשות כן פ סג"ל שה"ר שמעון הנהר שקורין בלאט למקום אחר. והשי חפירות תהא מושלו [צד] כשלא סיים ז חנינא תלמידי חכמי [צה] אמר מהר"ש הוא צועק ומקרקר אמר מהר"ש ז אין דרך שינשה ענ

[צג] א. כתב הס"ר יוסף ב [צד] א. הוספה: הכסיל מו ממון קרוצו. מפי הס"ר מו 6. סי' סב. 7. ראה ע"ז יא, א ומנחות 8. תהלים קכא, ה (בשינוי הללו הובא בשם רבינו בו ע"ש. 9. שם המשך סי' סב. [צב] 1. סי' פח, ב, ור' בתשובות מהרי"ל הנדפסו 2. בתשובה הג"ל, אכן ש הנטבעים, וצ"ב. ראה גם ב

עליהם כלומר שתתישב דעתם, ואם אי אפשר לו לעמוד מפני שנשתנו ביותר כתב הרמב"ם (ס"ה ה"י) שילך לו ויניחם ויצוה לאחרים לנהגם כראוי, והשיג הראב"ד דאם הוא ילך ויניחם למי יצוה לשמרם. עכ"ל. ואין זו השגה דנ"ל דהרמב"ם הכי קאמר, דידוע שהמשתגעים ביותר בהכרח לאסרם בזיקים ובחבלים והבן אין ביכולתו לעשות בעצמו כן, לכן מצוה לאחרים והוא ילך לו ויעיין ע"ז סק"ד וריש"ה (ס"ה ב"י) ולדברינו אמי שפיר:

יא

לג ראה אביו שעבר על דברי תורה מפני העדר ידיעתו לא יאמר לו עברת על דברי תורה, אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו והוא יבין מעצמו ולא יתבייש, ואם היה אומר איזה שמועה בטעות לא יאמר לו לא תחני הכי נמי (ג"כ). אלא יאמר לו אבא כך שנינו. ומשמע בגמרא [נ"ק נד:] דאם אביו רשע אינו חייב בכבודו, ע"ש, ואם אינו רשע רק שמתנהג במדות רעות ושנוי לבריות וכן אם היה שכור, טוב שיתרחק את עצמו ממנו, ובמדרש ויקרא [נ"ג א] מביא מעשה בשכור אחד מה שעשו לו בניו, ע"ש. ודע דמצות כיבוד ראוי ונכון שיהא ניכר היטב שעושה לשם מצוה, כמו שכתוב בספר חסידים [מ"י נ"א] דבן הקם מפני אביו והוא צריך ללכת לאחר קומו, יחזור וישב ואח"כ יקום וילך כדי שיהא ניכר שקם מפני כבודו דאל"כ נראה כמו שקם לילך, והוא הדין לדבר יעשה כן וכן כל כיוצא בזה. וזה שכתבנו דרשע אינו חייב בכבודו יתבאר עוד בסעיף ל"ט דהרמב"ם חולק בזה:

נחתין בזה לעשה דוחה לא תעשה או עכ"פ לדחות איסור דרבנן מפני מצות עשה דכיבוד, דכיון דהתורה גילתה דכל שהוא נגד התורה אין לאביו רשות לצוות לבנו על זה, וממילא דגם באיסור דרבנן הוה נגד התורה דהקדוש ברוך הוא צוה (דברים י"ב ה') לבלי לסור מכל אשר חכמים יגידו:

לה וכתב הרא"ש בתשובה (כלל טו ס"ה ה) האב טז שצוה לבנו שלא ידבר עם פלוני שלא ימתול לו על מה שעשה לו עד זמן פלוני, והבן היה רוצה להתפייס עמו אלא שחושש לצוואת אביו, אין לו לחוש לצוואתו שאסור לשנוא לשום אדם אם לא שיראהו עובר עבירה, והאב שצוהו לשנוא לאו כל כמיניה להעבירו על דברי תורה. עכ"ל. ולא עוד אלא יב אפילו לא צוהו על דבר איסור אלא צוהו לשמשו ויש על הבן מצוה לעשות, והנה אם אין המצוה עוברת פשיטא שמשמש את אביו ואח"כ יעשה המצוה, אמנם אם המצוה עוברת הדין כך, אם אפשר להמצוה להעשות ע"י אחרים ישמש את אביו ואחרים יעשו המצוה, אבל אם אי אפשר להעשות ע"י אחרים יניח כבוד אביו ויעשה המצוה, מפני שהוא ואביו חייבין בכבוד השי"ת שצונו על המצוה, ואפילו באפשר להעשות ע"י אחרים אם כבר התחיל במצוה לא יפסיק לשמש את אביו, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ומצוה עוברת מקרי כמו הלוויית המת וקבורתו וכיוצא בזה [ויש לעיין בהלוויית המת אם שייך להטעות ע"י אחרים, הא על כל אחד מוטל]:

לז

לז דבר פשוט הוא שכיבוד אב ואם אינו דוחה שום מצוה, ולא מיבעיא אם אביו יצוה לו לעבור על דברי תורה בקום ועשה או בשב ואל תעשה דאסור לשמוע לו, כדתניא [נ"מ נ"ג] הרי שאמר לו אביו הטמא למת והוא כהן או אל תחזיר אבידה יכול ישמע לו תלמוד לומר 'איש אמו ואביו תיראו וגו' אני ד' אלקיכם' (ויקרא י"ג ג) כולכם חייבים בכבודי, ואפילו יצוה לו לעבור על מצוה דרבנן אפילו בשב ואל תעשה כגון שלא להדליק נר חנוכה וכיוצא בזה דאסור לשמוע לו, ולא

אמרו חז"ל סוף פ"ק דמגילה (ס"ה) גדול יג תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם, שעל אותן י"ד שנים שלמד יעקב אצל שם ועבר לא נענש על כיבוד אב. ולכן אם רוצה לילך וללמוד בעיר אחרת יכול לילך שלא ברשות אביו ואמו, ונראה מזה דכשהולך למצוה אחרת צריך רשות אביו ואמו, ואע"ג דכשצריך לפרנסתו וודאי א"צ ליטול רשות, מ"מ משום מצוה צריך ליטול רשות, דהעוסק במצוה פטור מן המצוה ואיך יעזוב מצות כיבוד ויטול מצוה אחרת נן כ"ל מדברי הטור וש"ע סעיף י"ג שכתבו דתלמוד מורה גדול וכו', ולמאי כתבו, אלא ודאי כדאמרו דו"ק]:

יד לו אם אביו אומר שימוש וגם כבוד אמו ועוסק בכ חייבת בכבוד כעלה, חייבת בכבודו, שנ יקדים. [עיי' פמתי ט"ז וכסות ופדיון משבוי אביו מת ואמו בחי שהוא היפוך מצווא קודם לכבוד המת חנינא חלק אה"ע סוף [הגרעק"א (מהדורק) ס"י ראשונה, וזה שמבו דאין לומר קדיש ו משום דכיבוד אב עו קאמר הטעם שכבו הגרעק"א], דבוודאי קודם משום דזהו ו לומר הטעם מפ

יז לח אחד האיש ו ובמורא 'איש אמו ואביו תיר שכן דרך התורה נאמרה, אמנם במקו ריבוי לאשה [מוס' נ"י חז"ל בקדושין (ל'): אשה מניין, כשהזו שנים, א"כ מה תלכ בידו לעשות אשה מפני שרשות אחריני כיבוד אין ביכולתו כשאינו מקפיד מו סק"ע], ואע"ג שיש לבעלה הוא מדרבנן אצל אביה אלא : כלומר ובעל כרחא מזונות תחת מעשה אבל כשהיא פנויה נ לי דאם אין לאב וז וחתנו הוא עשיר, צדקה שלו, שהרי י חייב בכבוד חמיו

שקלא מידי, אלא תקנת חכמים להקל על בנות ישראל שלא תצאנה לתרבות רעה, לפי שראו שנתקלקלו, תקנו לכל הפחות נכסי צאן ברזל [שקלה] ולא נכסי מלוג, ועשו אותה בנכסי צאן ברזל כאלו מוציא אותה מדעתו ולא מחמת מרדה, ואם היה מוציאה מדעתו היה צריך לשלם לה נכסי צאן ברזל שנגנבו או אברו ולא נכסי מלוג, השתא נמי תקינו רבנן סבוראי במורדת לענין נכסיה כן.

ולענין תוספת נראה לי שאין להי' כדאמר סוף פרק אלמנה [שם קא,א], נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה כגון הממאנת וחברותיה, אין להן מנה ומאתים אבל תוספת יש להן. נשים שאמרו יוצאות שלא בכתובה כגון העוברת על דת וחברותיה, אין להן תוספת וכ"ש מנה מאתים. פירוש דלשון יוצאות שלא בכתובה משמע שכל תורת גביה הפקיעו מהן דלא גביא משל בעל כלום, והא נמי קתני בה בפרק בתרא דכתובות [ק"ב] תצא שלא בכתובה.

אבל אין להביא ראיה מהא דאמרי בפרק אע"פ [שם ג"ב] תנאי כתובה ככתובה דמי. דבהא איכא פלוגתא ביני רבונתא, דפירוש ר"חי דוקא להנך דחשיב בריש פרק אע"פ אבל לשאר מילי לא. ור"חי פירש דה"ה לכל מילי. אבל ראיה ברורה היא מדקתני תצא שלא בכתובה כדפירשתי.

וכל מה שכתבנו דאין לה מנה ומאתים ותוספת, הני מילי אם ילך לארץ ישראל ולא יחזור, אבל אם יחזור להתיישב בחוצה לארץ אפילו לאחר כמה שנים, אם היא תהיה אז בחיים תגבה ממנו מנה מאתים ותוספת, ואם ח"ו תמות היא קודם יגבו יורשיה.

ושלום וחיים יהיה לנו עד העולם ואתם ותורתכם וכל כנותכם שלום כנפש נאמן בריתכם מאיר בר' ברוך שיחיה:

ה. כן פסקו הר"ן שם ובשו"ת מבי"ט ח"א סי' רמה. ו. הובאו דבריו בתוס' יבמות סה,ב ד"ה כי הא. ז. הובאו דבריו בתוס' שם. ח. כ"כ בהגהות מרדכי כתובות סי' רפט מדעת עצמו, שמחלוקת ר"ח ור"ת שייכת גם כהוא אומר לעלות והיא אינה רוצה, שלדעת ר"ח יש לה תוספת ולדעת ר"ת אין לה תוספת. ועוד כתב שם שהסמ"ג והתוס' שאנ"ן פסקו כר"ת. ט. כתב הבי"ח אהע"ז עה,ד ע"פ דברי ההגהות

צג (עט)

שאלה

ד וששאלת אם האב יכול לעכב ע"י בנו לעלות → לארץ ישראל.

כיון דקיימא לן [כתובות ק"ב] דמצוה לעלות, הא כתיב [ויקרא י"ג] אני ד' דכל דבר מצוה לא ישמע לו דכבוד המקום קודם. **ל**

← וששאלת אשה שאינה רוצה לעלות אם יש עונש שיגרשנה כדי לעלות.

אילו היה עונש בדבר לא היו חכמים [כתובות ס] מתירים לגרשה להפקיעה בלא כתובה.

וששאלת אם שמעתי למה צוו הגדולים לבניהם לחזור.

כמדומה אני לפי שאין שם מרחמים כלל, וגם אין יכולים לעסוק בתורה מחמת שצריכים לטרוח אחר מזונות. גם מתוך שאין שם תורה אינם בקיאים בדקדוקי מצות, כמדומה אני שכן שמעתי מבניהם.

וצור עולמים ישכילך בדרך טובה וירב שלומך ושלום תורתך ושלום כל ביתך וכנותך כנפש סר למשמעתך מאיר בר' ברוך שיחיה: **ל**

צד (פ)

שאלה

על אודות האנוסין פליטי דוקנהויזען, נשאלתי על הנשים אם מותרות לבעליהן.

נראה לי אע"ג דאמרינן פ"ב דכתובות [כו,ב] האשה שנחבשה בידי גוים ע"י נפשות אסורה לבעלה, פירוש אפילו דישאל מדקאמר אסורה לבעלה ולא קאמר אסורה לכהונה, ואפילו ע"י ממון דקתני מותרת לבעלה, אמרינן בגמ' לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על אומות העולם, אבל

מרדכי שם, שאף לדעת רבינו אם האשה תפסה את התוספת אין מוציאים מידה. **צג** כל החלק הראשון של התשובה מובא לעיל סי' ס (כח) וראה בהערות שם. **א.** כעין זה כתב התרומת הדשן כתבים ופסקים סי' פח ע"ש. **ב.** כן כתב רבינו בתשובה שבד"ל סי' טו, שמטעם זה לא עלו האמוראים לארץ ישראל. **צד א.** כ"כ התוס' בכתובות כ"ב, ד"ה ועל, והאור זרוע ח"א סי' תשמז בשם הראב"ה,

24

מצות השם

לג (יד) מצות עשה לכבד אב ואם, שנאמר (שמות כ, יב): "כבד את אביך ואת אמך":
 איזה כיבוד, מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, משל אב. אין לאב ויש לבן,
 כופין את הבן לזון את אביו כפי כחו. אפילו זרק אביו כיסו לים, לא יכלימנו
 ולא יצער בפניו. ומשמש אותו כדרך שעבד משמש לרבו. ומכבדו אפילו לאחר
 מותו: בחוץ י"ב חודש יאמר: הריני כפרת משכבו, ולאחר י"ב חודש יאמר:
 זכרונו לברכה לחיי עולם הבא. אם אמר לו אביו: השקני מים, ויש לפניו
 איזה מצוה לעשות. אם אין המצוה יכולה להיעשות על ידי אחר, יעשה המצוה.
 מכל שכן אם אמר לו אביו לעשות עבירה, אפילו מדברי סופרים, לא ישמע
 לו, שכולם חייבין בכבוד אביו. ויכבד אשת אביו בחיי אביו, ואחיו הגדול
 ממנו, מדברי סופרים. ומי שמיקל בכבוד אביו או אמו, ביטל מצות עשה, אלא
 אם כן עשה מדעתם ובמחילתם. גם אשה חייבת; ומה שבעלה מונע אותה,
 פטורה. (ועיין סימן ריג). ונוהג בכל מקום ובכל זמן (עיין תקוני תשובה):

יזהנת בתריס שיק
 ובעל אמו בחיי אמו
 כ"ל:

מצוה לג

להרמב"ם. ולהרמב"ן היא ל"א. המצוה הזאת היא לכולי עלמא להרמב"ן היא מצות עשה
 ט"ו ולהרמב"ם מצות עשה י"ד.

לכבד אב ואם [שנאמר (שמות כ' י"ב) כבד את אביך
 ואת אמך].

והמשנה למלך צפרשת דרכים דרך מלוכה דקדק
 מלשון הרמב"ן צפרשיו דיש למנות מלוכה
 זו לבי מלוכה עשה עיי"ש. ולענ"ד זה אינו, דעיקר
 כוונת המלוכה היא לכבד את הוריו ומולידיו ושניהם
 ענין אחד, והיכא דשניהם ענין אחד מודה הרמב"ן
 אם אינם נחלקים בזמן אינם נחשבים לחרותי, והכי
 נמי שניהם ענין אחד לכבד מולידיו, והמעין חכמה
 דייק מסנהדרין דף נ"ו (ע"ב) דמנה עשר מלוכה
 לבני נח ומנה כיבוד אב ואם לחדא מוכח דלא
 כמשנה למלך.

כיבוד אב
 ואם מצוה
 אחת היא
 או ב'
 מצוה

ולי מהתם אין רחיה דלכני נח כללא קחשיב, דהרי
 עבודה זרה מונה הרמב"ם ל' לא תעשה
 והרמב"ן לבי, ולגוי נכלל הכל במלוכה אחת, וכך כתב
 החינוך במלוכה ט"ו דלכני נח כללא קחשיב.

וזהנה דעת הרמב"ם (פ"ו הל' ממרים הי"א) דאפילו
 אביו רשע מלוכה לכבדו, והטור בסימן ר"מ
 השיג עליו מצבא מליעה ריש פרק איזהו נשך (דף
 ס"ב ע"א) דפר"ך על הא דתניא דחייבין להחזיר מפני
 כבוד אביהם והני בכבוד אביהם מי מחייבי אקרי כאן
 ונשיא בעמך לא תאור, ולי לכאורה עוד קשה על
 השו"ע ציו"ד סימן ר"מ סעיף י"ח הצי"ח המחזר
 סתם דעת הרמב"ם, ושם בסעיף כ"ג הצי"ח תשובת
 הרא"ש (כלל ט"ו סימן ז') את גדול שצוה לאחיו שהוא
 תלמיד חכם קטן ממנו בשנים ויגידה אותו, דהקטן
 עשה כדון, כיון דהגדול אינו עושה מעשה עמך,
 וקשה הא אחיו הגדול ילפינן מאת, בודאי דינו כאב
 דילפינן מחד קרא, וכיון דכאב פסק כהרמב"ם דאפילו
 באינו עושה מעשה עמך חייבין בכבודו, וא"כ איך
 פסק כהרא"ש לענין אחיו דבאינו עושה מעשה עמך
 אינו חייב בכבודו, ול"ע.

כיבוד אב
 רשע
 וחומר

ואפשר ליישב על פי מה שכתבו החוס' צ"מ דף
 מ"ח ע"ב בחוס' ד"ה צעושה וגו' דהא

ידי אחיו
 הגדול

ספר מב"מ שיק
 ח' מב"מ מצוה
 בוצור ספניא מאיכ"מ

25

דחשבינן למי שעבר על מי שפרע אינו עושה מעשה
עמך ורשאי לקללו כמי שפרע, היינו כיון שהוא לאותו
דבר עלמו שפיר חשבינן ליה לענין אוחו דבר כאינו
עושה מעשה עמך.

ולפי זה נראה לי דגם הכא נהי דגם הרמז"ס
סובר דחייב בכבודו אם אינו באותו דבר עלמו,
לחם הוא מומר לדבר אחד ואינו מומר לדבר אחר
עדיין חייב בכבודו, כיון שלכל דיני תורה הוא כישראל
וכאציו, אבל בסעיף כ"ג דמיירי באותו דבר עלמו
שהוא חירפו וגדפו והוא תלמיד חכם, ולאותו דבר
לא חשיב כישראל מקרי אינו עושה מעשה עמך, ולכך
שפיר פסק דרשאי הקטן לנדוחו, ואם כן לפי"ו מיושב
גם כן קושית הטור מפרק איזהו נשך שהתם מיירי
שהאב אינו עושה מעשה עמך לענין רצית אפילו הכי
חניא התם דנניו חייבין להחזיר הרצית בשביל כבוד
אציהם, ולכך פריך שפיר והני בכבוד אציהם באותו
דבר עלמו שנקרא אינו עושה מעשה עמך מי מחייבי
דבזה גם הרמז"ס מודה דאין חייבין בכבודו.

ועוד נראה ליישב קושית הטור, דהנה סברת הרמז"ס
נ"ל אפילו לדעת הטור דאינו חייב במלות
כיבוד, מכל מקום מודה הוא דאסור לנערו, דהנה
קיי"ל ביבמות כ"ג ע"ב ושם ברי"ף ובסנהדרין דף
פ"ה (ע"א) דאין הבן נעשה שליח בית דין להלקות
את אביו או לנדוחו, וכן כתב המהרי"ק בשורש קס"ז
דלנערו גרע.

ולכאורה נראה דזה עלמו אם אינו מכבד אבותיו,
זה עלמו נער הוא להם שאין הבנים
מכבדים אותם, כמאמר שלמה המלך ע"ה (משלי י'
א') וכן כסיל חוגת אמו, וזה שייך בחייהם, אבל לאחר
מיחה לא שייך זה, דניהו דילפינן דחייב אדם לכבד
אבותיו בין מחיים ובין לאחר מיחה, מכל מקום יש
חילוק בחיים אם אינו מכבדו הוי נמי נער, אבל
לאחר מיחה אם אינו מכבדו אין להם נער, ואם כן
אחי שפיר הרמז"ס דפסק אפילו אינו עושה מעשה
עמך חייב לכבד אבותיו, היינו כעין דאמרין בגמרא

כיבוד אב
לאחר
מיחתו

דאסור לנערו ואם אינו מכבדו חשיב נער, וכל זה
מחיים, אבל בבבא מליעא דמיירי דיתומים יהיו חייבים
להחזיר בשביל כבוד אציהם פריך שפיר והני יתומים
בשביל אציהם מי מחייבים, דהרי לאחר מיחה ליכא
נער, ובשביל כבוד הא דרשינן בעושה מעשה עמך
ואחי שפיר.

ובאמת לפעמים יש לומר דלאחר מיחה עדיף דנכתם
בשעת מיחה אדם מתודה וחוזר בתשובה
והמיחה עלמה מכפרת, ואם כן לאחר מיחה אפשר
לכולי עלמא חייב בכבודו, מיהו התם גבי רצית כיון
דהרצית צעין ועפ"י הדין היה חייב להחזיר, ועל
כרחק ללא שז אע"ג דמת, ולכך שפיר איכא למימר
כמירון דלעיל. ונראה לי להציב ראיה למירון הנ"ל,
דקשיא לי על הרמז"ס מברכות דף יו"ד (ע"ב) דמנה
ג' דברים שעשה חזקיה והודו לו, ואחד מהם שגרר
עלמות אציו, ולהרמז"ס קשה אעפ"י שהיה רשע היה
מחויב בכבודו, ועל כרחק דדווקא מחיים קאמר הא
לאחר מיחה אינו חייב על כבוד אציו רשע ולכך שפיר
הודו לו אע"ג דאמרין בעלמא דאין הבן נעשה שליח
לנדוחו אע"ג דהוי כפרה עי"ו.

והנה הבי' בסמ"ח ר"מ מירון על קושית הטור,
דכפרק איזהו נשך עיקר הקושיא משום דקיי"ל
דכיבוד משל אב (עיין גמ' קרושין דף ל"ב ע"א), ולכך
אין הבנים חייבין בכבודו משלהם, וחירונו קשה להבין
דהרי בגמרא פריך והני בכבוד אציהם מי מחייבי
משום דבעינן עושה מעשה עמך, ונראה לי כוונתו
דנהי דקיי"ל דכיבוד משל אב, מכל מקום אם אין
לאב ויש לבן קיי"ל ציו"ד סימן ר"מ סעיף ה' והוא
מדברי התוס' בקידושין ל"ב (ע"א ד"ה אורי ליה) דכופין
את הבן לזון את אב האב, מיהו משמע התם דהיינו
במורת נדקה, ונריך ציבור אם כן למה לי טעם
דכבוד, ועל כרחק דמשום נדקה לא היה הוא מחויב
זה בעלמו, וגם אחרים מבני ישראל היו נריכין לסייע
לזה, אבל אי משום מלכות כבוד אב ואם מקבצים
מאחרים יהיה גנאי לו, ולכך משום מלכות כבוד אב

ואם כופין אותו דווקא לזון, והנה צבא מליעה שם כיון דמת האב הרי אין לו שום דבר, וצבאוי גוונא הרי הן מחויב לכבדו משלו, ואם כן לא קשה מזד הטעם שכתב הב"י דכיבוד דווקא משל אב דהיינו צ"ש לו והרי התם אין לו, אמנם כיון דהא דחייב הן לזון באין לאב משמע דהוי משום תורת לדקה כלעיל, והרי קיי"ל ביו"ד סימן רנ"א סעיף א' דעובר עבירות לחיבוב אינם חייבין ליתן לו לדקה.

ואם כן אפילו לפי דעת הרמב"ם הנ"ל אפילו באביו רשע חייב לכבדו, אבל משלו אין צריך ליתן לו, דהרי אז עיקר חיוב נחיתו משום לדקה ורשע אינו מחויב בצדקה, ואם כן אחי שפיר תירוצ הב"י, דקושית הש"ס שם כן והני בכבוד אביהם מי מחייבי כיון דהוא משלהם ומשלהם חייבין דווקא בגברא דחייבין ליתן לו לדקה, אבל אם היה רשע אינם חייבין דבעינין עושה מעשה עמך.

ובגוף הדין דקיי"ל דכיבוד משל אב, קשה על דברי הרמב"ם (פ"ו ה"י ממרים הלכה ז') שהביא דמזנות כיבוד אפילו בזרק האב ארנקי לים שלא יכלימו, ולא כתב דדווקא כשהוא משל אב והקשו עליו, וכתב בתשובת מהר"ם לובלין (סימן קל"ו) [ד]דעתו דהרמב"ם ספוקי מספקא אי הכיבוד משל אב או משל בן, ומרן ז"ל כתב בתשובת חת"ס [יו"ד] סימן רכ"ט דמידת חסידות הוא גם משל בן, ובתשובת מהרי"ק שורש קס"ו כתב לחלק בין לזערו ובין לכבדו. L

הוצאות
הכיבוד
משל אב
או משל בן

והנה אם מחויב גם בכבוד אביו יש פלוגתא בשו"ע יו"ד סימן (ר"מ סעיף כ"ד), לדעת מהרי"ק (שורש מ"ו) אין חייב, והרמ"א פסק שם

כיבוד אביו

26 דחייב גם בכבוד אביו, אלא דחיוב כבוד אביו יותר גדול, ומקשין עליו ממכות י"ב (ע"א) דאמרין דנעשה גואל הדם לאביו אביו, ובספר חוט המשולש (פרשת קדושים) כתב כיון דחיוב כבוד אביו הוא מזד אביו, ואם כן כשמת אביו אינו מחויב בכבוד אביו אביו, וזה חייב דהרי עיקר הראיה הוא מקרא (בראשית מ"ו א') דויזבח זבחים לאלקי אביו יחוק אמרינן דמחויב בכבוד אביו יותר, דמזה הוכיח הרמ"א דחייב גם בכבוד אביו אביו, ולדבריו אינו מחויב כלל בכבודו לאחר מיתת אביו.

שוב ראיתי שהרב המחבר בחוט המשולש הרגיש זה, וכתב ליישב דכוונת המדרש להוכיח דחיוב כבוד אביו אביו הוא רק משום כבוד אביו, וממילא לאחר מיתת אביו מחויב כלל, ולי הדנר קשה דא"כ הוה ליה להש"ס לילף מאת אביו לרבות אביו או מואת לרבות הזקנים, ומנ"ל למדרש מיניה לרבות אחיו או אשת אביו, ועל כרחק חיוב כבוד אביו אביו הוא מזד הסברא שגם אבותיו הזקנים הם צמקא כאבותיו, וכמו חזי שיעור קבא, ולכן לא צריך קרא על זה קב"ב, וממילא נשמע גם כן דחייב יותר בכבוד אביו, שגם לאחר מיתת אביו הוא חייב להמדרש הנ"ל גם בכבוד אבותיו הזקנים.

ובחידושי צנא בתרא קל"א (ע"ב) כתבתי דצוה פליגי שם המהרש"ל ומהרש"א, דשם קאמר הש"ס דאם כתב כל נכסיו לאשתו ולאחר, ופירוש הרשב"ם (ד"ה בנו בהג"ה) דהיינו בן בנו, וכתב המהרש"ל דהיינו למסקנא דגם האשה אלא האחין דלא שייך חייבין בכבודה נעשו רק אפטרופוס, ולכן בנן בנו גם כן נעשה אפטרופוס, והמהרש"א כתב דגם להוה

וכתב ע"ז וז"ל ומצאתי אח"כ שמו"ח הגוצ"ל בספר המצות מצוה ל"ג חקר ג"כ בזה ותירוצ דסברא הוא וקשה לי הלא כיבוד אב ודאי סברא הוא, ואעפ"כ פירשה התורה המצוה ואולי מפני גודל שכר ולא יכופו שמתן שכרה בצידה עיי"ש. וראה בספר שבע דנחמתא להגאון רבי יוסף ענגל זצ"ל אם מצות כיבוד אב הוא סברא או גזירת הכתוב.

קבא. אפשר לומר בכונת רבינו כמו שכתב כמה פעמים בשם רבו החת"ס הענין של חצי שיעור באיכות ראה מצוה ח' בזה וד"ל.

קבב. ראה אריכות בכל הנידון ובדברי החוט המשולש בשו"ח שאילת יעקב לחתנו של רבינו ח"א סימן ע"ט, ובאות ד' הביא מה שתירוצ רבינו כאן דאבי אביו חייב לכבד מסברא,